

Katedra: Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Studijní program: Sociální práce

Studijní obor: Sociální pracovník

Sociokulturní handicap romských dětí

Socio-cultural Handicap of Roma Children

Bakalářská práce: 10–FP–KSS– 3050

Autor:

Markéta TATEROVÁ (BROŽOVÁ)

Podpis:

.....

Adresa:

Krásná Studánka 57

460 01 Liberec

Vedoucí práce: Mgr. Veronika Boďová

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
56	14	0	19	21	2 + CD

V Liberci dne: 19.7.2012

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(pro bakalářský studijní program)

pro (kandidát): Markéta Živná
adresa: Novoveská 246, 463 31 Mníšek u Liberce
studijní obor (kombinace): Sociální pracovník
Název BP: Sociokulturní handicap romských dětí
Název BP v angličtině: Socio-cultural Handicap of Roma Children
Vedoucí práce: Mgr. Veronika Boďová
Konzultant:
Termín odevzdání: duben 2011

Poznámka: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování BP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 1. 4. 2010

děkan

vedoucí katedry

Převzal (kandidát): Markéta Živná

Datum: 4. 6. 2010

Podpis:

Název BP: SOCIOKULTURNÍ HANDICAP ROMSKÝCH DĚTÍ

Vedoucí práce: Mgr. Veronika Boďová Podpis:

Cíl: Porovnat volnočasové aktivity romských a neromských dětí v Libereckém kraji.

Požadavky: Formulace teoretických východisek, příprava průzkumu, sběr dat, interpretace a vyhodnocení dat, formulace závěrů

Metody: Rozhovor, dotazník

Literatura: BALABÁNOVÁ, J. a kol, *Romové v České republice*. Praha, Sociopress 1999.

DAVIDOVÁ, E., *Romano Drom - Cesty Romů*. Olomouc, Univerzita Palackého v Olomouci 1995. ISBN 80-7067-533-8.

LACKOVÁ, E.: *Narodila jsem se pod šťastnou hvězdou*. 1. vyd.. Praha : Triáda, 1997. ISBN 80-901861-8-1.

NEČAS, C., *Romové v České republice včera a dnes*. Olomouc, Univerzita Palackého v Olomouci Fakulta pedagogická 1993. ISBN 80-7067-310-9.

NEČAS, C.: *Holocaust českých Romů*. 1. vyd. Praha : Prostor, 1999. ISBN 80-7260-022-2.

PRŮCHA, J.: *Multikulturní výchova – teorie, praxe, výzkum*. 1. vyd. Praha : ISV, 2001. ISBN 80-85866-72-2.

ŘÍČAN, P., *S Romy žít budeme – jde o to jak*. Praha, Portál 1998.

Čestné prohlášení

Název práce: Sociokulturní handicap romských dětí
Jméno a příjmení autora: Markéta Taterová
Osobní číslo: P08000460

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 19.7.2012

.....
Markéta Taterová

Děkuji Mgr. Veronice Boďové za odborné vedení práce a rady, za čas, který mi věnovala, za ochotu a porozumění.

Název bakalářské práce: Sociokulturní handicap romských dětí

Jméno a příjmení autora: Markéta Taterová

Akademický rok odevzdání bakalářské práce: 2011/2012

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Veronika Boďová

Anotace:

Bakalářská práce se zabývala volným časem romských dětí a mládeže, zkoumala možnosti nabízející trávení volného času a to, zda je děti využívají. Jejím cílem bylo porovnat volnočasové aktivity romských a neromských dětí v Libereckém kraji, zjistit, jak často a jak aktivně romské děti využívají nabídek organizací nabízejících zajištění využití volného času, jak jsou do volnočasových aktivit zapojeni rodiče a základní školy, jak se promítá tradice a kultura do volnočasových aktivit a jaký význam přikládají volnočasovým aktivitám. Dílčím cílem bylo sledování informovanosti dětí o nabídkách organizací zajišťujících volnočasové aktivity. Práci tvořily dvě základní části. Teoretická část byla rozdělena na charakteristiku romského etnika, včetně dějin a volný čas, jeho funkce, vývoj a volnočasové aktivity romských dětí a mládeže. Praktická část byla zaměřena na porovnání využití volnočasových aktivit dětmi romskými a neromskými. Ve druhé části, která je věnována průzkumu pomocí dotazníkového šetření, jsou odpovědi na stanovené cíle a předpoklady bakalářské práce. Práce byla ukončena návrhy opatření. Za nejvýznamnější přínos práce lze považovat zjištění, že problematika informovanosti romského etnika o způsobech smysluplného trávení volného času je stále nedostatečná.

Klíčová slova: děti, etnikum, mládež, Romové, volný čas, zájmové aktivity

Title of the baccalaureate thesis: Socio-cultural Handicap of Rom Children

Author's name and surname: Markéta Taterová

Thesis submitted for the academic year: 2011/2012

Thesis advisor: Mgr. Veronika Boďová

Abstract:

This thesis dealt with the free time of Romany children and young people, exploring the possibilities of offering leisure and whether the children use. Its aim was to compare the leisure activities of Roma and non-Roma children in the Liberec region, find out how often and how children use active Roma organizations offering tender to ensure leisure, as in leisure activities involving parents and primary schools, as reflected in the traditions and culture leisure activities and the importance attached leisure activities. A partial objective was to study the awareness of children about offers organizations providing leisure activities. The work consisted of two basic parts. The theoretical part was divided on the characteristics of Roma, including history and leisure, its features, development and leisure activities of Roma children and youth. The practical part was focused on comparing the use of leisure and non-Roma children, Roma. In the second part, this is devoted to a survey by questionnaire, the answers to the objectives and assumptions thesis. The work was completed proposals for action. The most important contribution of the work can be found that raising the issue of Roma meaningful ways of spending free time is still insufficient.

Klíčová slova: children, ethnicity, youth, Roma, leisure, leisure activities

Obsah

„Te korkoro na kames, ani o Del tut našti del godi“	2
1 Úvod	2
2 Dějiny	4
2.1 Romové v Evropě	4
2.2 Romové v Čechách	4
2.3 Druhá světová válka	5
2.4 Období komunismu	6
2.5 Konec 20. století	7
3 Charakteristika romského etnika	8
3.1 Romské manželství	9
3.2 Rodina	9
3.3 Dítě	10
3.3.1 Výchova dítěte v romské rodině	10
3.3.2 Romské dítě v minulosti	10
3.3.3 Vzdělávání	11
4 Volný čas	13
4.1 Funkce volného času	13
4.1.1 Vymezení podle Dumazediera	13
4.1.2 Vymezení dle Kamiňského	14
4.1.3 Funkce volného času dle Rogera Sue	14
4.1.4 Funkce volného času dle Horsta W. Opaschoeskiho	14
4.2 Volný čas a jeho vývoj	15
4.3 Volnočasové aktivity romských dětí a mládeže	16
4.3.1 Školní družina	16
4.3.2 Střediska pro volný čas	17
5 Cíle a předpoklady bakalářské práce	19
5.1 Cíl	19
5.2 Předpoklady	19
6 Metoda průzkumu	20
7 Popis zkoumaného vzorku	20
8 Analýza získaných dat a jejich interpretace	21
9 Ověření předpokladů	39
10 Závěr	40
11 Návrh opatření	42

„Te korkoro na kames, ani o Del tut našti del godi“

Ani Pán Bůh ti neporadí, nebudeš-li sám chtít

1 Úvod

V dnešní době jsou u dětí a mládeže výrazným rizikem společensky a sociálně nežádoucí jevy jako například šikana, záškoláctví, drogové závislosti včetně alkoholismu a kouření, kriminalita, agresivita a násilí, vandalismus, gamblerství atd. Ve společnosti jsou zvýšené projevy xenofobie, rasismu, intolerance a antisemitismu. Vzhledem k uvedeným jevům je potřeba zvýšené prevence nežádoucích patologických jevů. Důležitým prvkem strategie prevence jsou volnočasové aktivity. Ty by měli plnit funkci relaxační, regenerační, výchovnou a sociálně preventivní. Volný čas dětí a mládeže hraje významnou roli při utváření osobnosti a jeho kvalitní realizace patří do oblasti sociálního učení. V současné době probíhá informační revoluce s nástupem informačních technologií. Televize se stala dominantním médiem.

Tématem této bakalářské práce je sociokulturní handicap romských dětí, volný čas romských dětí a mládeže, možnosti nabízející trávení volného času a to, zda je děti využívají. V příloze č. 1 jsou vypsané některé organizace, zabývající se mimo jiné i volným časem dětí nejen romských, ale i ze sociálně nepříznivých rodin a dětí a mládeže ohrožených sociálně nebezpečnými jevy. Cílem bakalářské práce je porovnat volnočasové aktivity romských a neromských dětí v Libereckém kraji, zjistit, jak často a jak aktivně romské děti využívají nabídek organizací nabízejících zajištění využití volného času, jak jsou do volnočasových aktivit zapojeny základní školy, jak se promítá tradice a kultura do volnočasových aktivit a jaký význam přikládají volnočasovým aktivitám.

V současné době jsem na rodičovské dovolené. Před nástupem na rodičovskou dovolenou jsem pracovala na Magistrátu města Liberce, odboru sociální péče, oddělení dávek hmotné nouze. Nemalou částí našich klientů byli Romové. Zjistila jsem, že naprostá většina má pouze základní vzdělání. Docházela jsem do rodin na sociální šetření. Při těchto šetřeních jsem zjistila, že děti se převážně zdržují doma nebo se potulují v partách. Proto jsem si vybrala toto téma bakalářské práce. Chtěla jsem zjistit, zda a kolik je možností trávení volného času pro děti ze sociálně znevýhodněných rodin a zda jsou tyto možnosti využívány. V rámci své závěrečné práce bych ráda od respondentů formou rozhovoru a dotazníku zjistila, jaké má pro ně trávení volného času význam, a pokud využívají organizací, s jakými očekáváními přicházejí a zda jsou tato očekávání naplněna

Téma práce dle mého názoru přímo souvisí se studiem oboru Sociální pracovník. Oblast pomoci lidem se sociálním znevýhodněním nekončí tím, že jim zajistíme bydlení a různé formy sociálních příspěvků. K sociální rehabilitaci patří i zájem o smysluplné trávení jejich volného času.

Začleňování Romů do společnosti patří mezi dlouhodobé problémy. Pramení z jejich nevzdělanosti a způsobu jejich výchovy. Kdo chce pochopit Romy, měl by alespoň zevrubně znát jejich historii. Proto jsem do své bakalářské práce začlenila část týkající se historie tohoto národa. Dále jsem se věnovala charakteristice romské rodiny, vzdělávání a výchově dětí.

O nutnosti vzdělání není pochyby již od dob Komenského. V dnešní době vzdělání stále více nabývá na významu pro nezastupitelný přínos k profesní úspěšnosti, k uplatnění v životě a k prožití kvalitního a plnohodnotného života. O to více vyvstává nutnost vzdělání pro romské děti a mládež. Protože ve vzdělání je budoucnost Romů. Plnohodnotné vzdělání romských dětí a mládeže se může v budoucnu stát východiskem ze začarovaného kruhu romské neprofesionality a s ní spojených notoricky známých problémů jako je nezaměstnanost, kriminalita, zneužívání návykových látek a jiné. Pokud pracujeme v pomáhajících profesích, leží osudy romských dětí i v našich rukách. O jejich životním úspěchu či neúspěchu rozhoduje vztah a pomoc nás dospělých. Jak této „podané ruky“ využijí romské děti a mládež při dobrém vedení už bude poté záležet především na nich samotných. Ale snad bude přibývat dětí, které poznají, že vzdělání je důležité, že budou mít chuť a touhu něco dokázat, než těch, kteří dělají ostudu a kazí pověst romské komunity.

2 Dějiny

Za vlast Romů se považuje Indie a to vzhledem k tomu, že romština pochází pravděpodobně z jednoho severozápadního dialektu staré hindštiny, která patří k indické skupině indoevropských jazyků. V Indii patřili Romové nejspíš do nejnížší kasty, proto ji začali asi v 8. století hromadně opouštět. Dohnal je k tomu nedostatek potravy, pozice nedotknutelných¹ nebo chuť vymanit se s přísné indické společnosti. Podle legendy se jim dostalo pozvání od perského panovníka, který potřeboval hudebníky k obveselení svých poddaných. Romové putovali v dlouhých karavanách přes Mezopotámii, Turecko až do Evropy.

2.1 Romové v Evropě

Do Evropy se dostali Romové kolem 13. století. Byli označováni jako Cikáni podle řeckého Athiganoi² nebo Egyptané³. Lidé, kteří setrvali na jednom místě, považovali putování Romů za velmi kající. Ti se vydávali za poutníky, kteří za své hříchy musí putovat po světě, a požívali tedy ochrany na základě glettů nejrůznějších panovníků, mezi jinými i papeže, přičemž mnohdy docházelo k jejich padělání a pohostinnosti. Evropská společnost byla k Romům otevřená a shovívavá, navíc obdivovala nové technologie, a to zpracování železa a kovů, umělecká díla, barevné ošacení a hlavně jejich vztah ke zpěvu a tanci.⁴

2.2 Romové v Čechách

První zmínka v Čechách pochází ze 14. století. Roku 1322 byl zaznamenán pobyt Romů v okolí Spišské Nové Vsi na Slovensku. Životní styl Romů záhy začal vzbuzovat averzi a z toho důvodu byli pronásledováni (popravy, věznění a vyhnanství jen kvůli původu). Objevila se snaha o vyhoštění, ale vzhledem k tomu, že ve všech okolních zemích platila podobná nařízení, neměli Romové kam odejít. Další zhoršení postavení Romů v českých zemích bylo i v dalších letech. 20. století bylo ve znamení rasistických zákonů. Romy mohl kdokoli beztrestně zabít.

Roku 1927 vyšel zákon o potulných cikánech. Jako celkový počet Romů v celém světě se zde uvádí asi 2 miliony z čehož je asi polovina v Evropě, nejvíce asi 350 000 v Rumunsku, v Uhrách asi 150.000, v Turecku 60.000 a v Rusku asi 50.000. Na Československou republiku připadalo asi 8000 Romů. Romové jsou v tomto zákoně vykreslováni jako primitivní, nečistí, chodí v hadrech, štítí se práce, nemají žádné bydliště a živí se žebrotou, krádežemi a hádáním.

---

¹ nacházejících se mimo kastovní zřízení

² maloasijská sekta, zabývající se věštěním

³ podle Malého Egypta v Byzanci

⁴ URL: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Romov%C3%A9#D.C4.9Bjiny>> [cit. 8.12.2010]

Jejich potrava je skromná, vyhrabávají na mrchovištích pošlá zvířata a připravují si je k snědku. Nedbají zákonů a neučí se číst ani psát. Proto Byli ostatním lidem na obtíž a státy se jich chtěli zbavit. Císař Leopold nařídil roku 1688, aby byli vyhnáni ze zemí. Vzhledem k tomu, že ani to nepomohlo, byli prohlášeni císařským reskriptem⁵ za psance. Muži měli být usmrcováni a ženám a dětem měly se uřezat uši a nosy a být vyhnány za hranice. Císař Karel VI. nařídil 20. června 1721, že se mají zabíjet i ženy. Teprve až Marie Terezie a Josef II se pokusili Romy přizpůsobit, ale povedlo se jim to pouze částečně.⁶

2.3 Druhá světová válka

Roku 1933 byli Romové na základě rasové politiky označeni za rasu druhé třídy, tím byli považováni za nebezpečné pro Německo. Všichni museli být zaregistrováni a jen pár jich mělo být ponecháno jako živé muzeum.⁷ Romové začali hromadně utíkat z území Německa do vnitrozemí České republiky. Na sklonku roku 1939⁸ nařídilo protektorátní ministerstvo vnitra svým oběžníkem všem podřízeným úřadům, aby Romy vyzvaly k okamžitému usazení, na něž byla určena dvouměsíční lhůta.⁹ Ti z nich, kteří se nařízení nepodřídili, byli umísťováni do kárných pracovních táborů, zřízených v souladu s nařízeními vlády z března a dubna téhož roku: Romové z Čech do tábora v Letech u Písku, moravští Romové pak do Hodonína u Kunštátu. V roce 1942 byly oba tábory na základě nařízení o preventivním potírání zločinnosti po říšskoněmeckém vzoru oficiálně změněny na sběrné tábory a od 1. 8. 1942 na tábory cikánské.

Na území České republiky se nacházelo zhruba sedm tisíc Romů. Ti byli okamžitě děleni do dvou skupin: v první se ocitli ti, které četníci či příslušníci kriminální policie definovali jako osoby bez zaměstnání nebo osoby, na které by měla být uvalena policejní preventivní vazba. Ti pak byli s ostatními rodinnými příslušníky okamžitě převezeni do cikánských táborů. Ostatní Romové byli "pouze" varováni, že zanechají-li zaměstnání či projeví-li nechuť k práci, bude s nimi naloženo stejně.

V Letech horečně pracovalo na dostavbě tábora, neboť původní kapacita záhy nestačila. Úmorná práce, která vězně v táboře čekala, nedostatečná strava a neúnosné hygienické podmínky způsobily vysokou úmrtnost internovaných osob. V roce 1942 zde navíc vypukla

---

⁵ Ze dne 11. července 1697

⁶ URL:<<http://www.vzdelavaciinstitut.com/fines/index.php?option=comcontent&id=50&Itemid=57>>

[cit. 8.12.2010]

⁷ ŠOTOLOVÁ, Eva. Vzdělávání Romů. 2. vyd. Praha: 2001, s. 9

⁸ 30.11.1939

⁹ 31.1.1940

epidemie břišního tyfu a o rok později epidemie skvrnitého tyfu. Mezi dubnem 1942 a únorem 1944 bylo vypraveno čtrnáct transportů. Tzv. cikánský tábor v Birkenau se podle odhadů z dochovaných pramenů stal poslední stanicí asi 6500-7000 českých Romů.¹⁰

2.4 Období komunismu

Po válce zbylo jen několik desítek rodin, které se přesunuly za prací do průmyslových center. Byla vydána směrnice „Úprava poměrů osob cikánského původu“¹¹, podle které nesměli být Romové kráceni na mzdě a obcházení při přidělování bytů.

V padesátých letech se komunistický režim znovu hodlá s "cikánskou otázkou" či "cikánským problémem" vypořádat. Romové jsou opět degradováni a veškeré znaky jejich etnické identity musí být zničeny. Jsou proto nadále vnímáni jako problém, a navíc problém sociální.

Podle zákona č 74 z roku 1958 museli Romové ukončit kočovný život. Podle §3 se zákon hodlá rázně vypořádat s každým, kdo toto neakceptuje: "Kdo setrvá při kočovném způsobu života, přestože mu byla poskytnuta pomoc k trvalému usídlení, bude potrestán pro trestný čin odnětím svobody na 6 měsíců až 3 léta."

V případě skutečně kočovných Romů, probíhalo usazení radikálními metodami: policie během nočních razíí uřezávala kola maringotkám a odváděla a mnohdy i střílela koně. Mnozí Romové se rozhodli i nadále setrvat v maringotkách, jiní posléze podlehli soustavnému nátlaku a odstěhovali se do bytů, které jim stát poskytl. Právě z této doby pocházejí známé stížnosti na jejich "asociální" chování: Romové prý vynášejí z bytů sporáky a vaří na nich venku před domy, přičemž v nich zatápějí vším, co lze z bytu odnést. Mnohým Čechům se navíc přičilo, jak lehce Romové k bytům přišli. Těm však bylo hmotné zázemí cizí stejně jako po generace pěstovaná iluze o věčnosti hmotných hodnot.

V roce 1969 byl ustanoven Svaz Cikánů-Romů, kdy se poprvé snažili sami Romové řešit svůj problém. Mateřské školy měly povinnost přijímat romské děti, byly zřízeny vyrovnávací třídy pro prospěchově opožděné děti.

Roku 1970 byla přijata již třetí koncepce, tentokrát společensko kulturní integrace Cikánů. K Romům se i nadále přistupovalo jako k sociálně zaostalé skupině obyvatel, kterou je třeba co nejvíce přiblížit našemu vlastnímu obrazu. Plošně byly vypláceny podpory, které naučily Romy příliš se spoléhat na stát.¹²

---

¹⁰ URL: <<http://romove.radio.cz/cz/clanek/18785>> [cit. 8.12.2010]

¹¹ ŠOTOLOVÁ, Eva. Vzdělávání Romů.2. vyd. Praha: 2001 s. 17

¹² URL: <<http://romove.radio.cz/cz/clanek/18785>> [cit. 8.12.2010]

2.5 Konec 20. století

S přechodem k tržní ekonomice se často nekvalifikovaní Romové znovu dostávají na okraj společnosti. Nezaměstnanost Romů dosahuje díky jejich nedostatečnému vzdělání, ale i díky skrytému a rafinovanému rasismu až 75%, v některých lokalitách ČR 95%. Prioritou mnoha organizací se proto stává otázka vzdělání. V mnoha případech však přetrvává přístup dob minulých a vůle ke skutečné změně je spíše ojedinělá. Romské děti se o sobě ve škole nic nedozvědí a školní docházku tráví studiem věcí, které jsou jim vzdáleny. Přestože k rozpadu ČSFR tvořili na území ČR nejpočetnější etnickou minoritu, Češi o ní nenajdou v učebnicích jedinou zmínku.

Na konci 20. století sílí snahy o společenskou a politickou emancipaci, vznikají romské kulturní a vzdělávací spolky, politické strany, organizují se celosvětové sjezdy jako např. 1. Světový romský sjezd v r. 1971 v Londýně. Současně dochází k emigraci Romů z východní Evropy zejména do Británie, Kanady a USA. Kanada proto znovu zavedla víza pro občany České republiky.

3 Charakteristika romského etnika

Romové je souhrnné označení etnických skupin společného původního jazyka a kulturních rysů. V Evropě žije přibližně na 4-5 milionu Romů, v České republice je jejich počet odhadován na 270000 osob. Při sčítání lidu v roce 2011 však uvedlo romskou národnost 13150 obyvatel.¹³ Důvodem je pravděpodobně strach ze zneužití údajů. Romové mluví vlastním jazykem, který se nazývá romština, ale obsahuje slova, která pocházejí z mnoha dalších jazyků, například z řečtiny a turečtiny. Většina Romů se snaží začlenit do života země, v níž našli domov, ale vzhledem k nedostatečnému vzdělání to nebývá jednoduché. Hovoří místním jazykem a někteří, zejména mladí, již romštinu téměř neznají. Žijí v poměrně uzavřených romských komunitách, které se zákonitě vytvářejí všude, kde se původně početně malá skupina Romů usadí. Široce rozvětvené rodiny udržují stálé vztahy a kontakty. Často se dostávají do konfliktu s místními občany i se zákony.

V jednotlivých zemích se k označení Romů užívá různých jmen. V Británii jsou nazýváni Gypsies (ze slova Egyptané), Tynkers, Romanies (Romové) či Didikos. Ve Francii je užíván název Bohemians nebo Marouches, ve Španělsku Gitanos a ve Švédsku Tataři. Oni sami si říkají Romové, což v romštině znamená „lidé“. Osoby, které nepatří do tohoto výlučného etnika, zahrnují pod označení gádžové, pajové, v Británii gorgios. Tato slova znamenají většinou v překladu „barbaři“ nebo „neotesanci“.

Vzhledem k tomu, že vzdělání Romů nebývá většinou příliš kvalitní, vydělávají si na živobytí nejčastěji manuální prací (jako pomocní dělníci na stavbách, při výkopových pracích, úklidech ulic, sbírají kovový šrot nebo vykonávají krátkodobé sezonní práce).

Rychlý vývoj společnosti a stoupající nároky na každého jejího člena v oblasti ekonomické, kulturní i sociální způsobují, že společnost musí řešit romský problém už proto, aby předešla rozporům ve společnosti. Přes mnohé snahy nebylo dosud zcela dosaženo žádoucích výsledků. Otázka integrace romského etnika je složitá a naráží na objektivní i subjektivní překážky. Objektivní překážky vyplývají z historicky odlišného společenského vývoje Romů, subjektivní pak i ze vzájemných postojů. Současná integrace na rozdíl od někdejších snah násilně asimilačních nebo dokonce vyhlazovacích předpokládá respektovat specifiku romského obyvatelstva, které má odlišný kulturní vzorec, hodnotový systém, způsob rodinného života, chápání pospolitosti, antropologické zvláštnosti apod. Otázku integrace

---

¹³ URL: < <http://www.romea.cz/cz/zpravy/scitani-lidu-k-romske-narodnosti-se-prihlasilo-o-dva-tisice-lidi-vice-nez-pred-deseti-lety>> [cit. 8.12.2010]

romského obyvatelstva nelze řešit okamžitě. Jde o úkol dlouhodobý, vyžadující komplexních přístupů. Je to otázkou několika generací, a proto musí být pozornost věnována účinnější výchově a vzdělání romských dětí a mládeže. Vzdělání a mimoškolní výchova se proto stává jedním ze základních prostředků při řešení romské otázky. Právě ve školní výchově a vzdělání mladé romské generace je cesta, která by měla vést k postupnému odstranění nedostatků a měla by zajistit romské mládeži získat odpovídající vzdělání. Je to zároveň i jedna z cest k zajištění procesu integrace.

3.1 Romské manželství

Romská žena se vždy musela postarat o svoji rodinu, domácnost a děti. Vyžadovala se poslušnost ženy ke svému manželovi, musela zabezpečit rodinu ekonomicky, ať prací, paběrkováním, žebráním, tak i trestnou činností jako byly např. drobné krádeže. Poměrně velké postavení má v rodině tchýně nevěsty. Pokud mezi nevěstou a tchýní vypukne spor, stojí manžel bezvýhradně na straně své matky.

Matka nesla velkou zodpovědnost za rodinu. Rozhodující slovo v rodině měl však vždy otec. Žena dávala i navenek najevo své druhořadé postavení tím, že kráčela vždy několik kroků za mužem. V romských osadách a u starších romských manželů se tento zvyk dodržuje dodnes. U mladších se tento projev podřízenosti vytrácí. Dnes je běžné vidět mladé romské dvojice držet se za ruce.

Otec požíval větší úcty i v případě, že nebyl považován za dobrého otce. Tento jev však není možné zevšeobecňovat, protože muž, který se o rodinu nestaral, byl vystaven kritice ostatních členů komunity. Ti mu nejhrůznějším způsobem dávali najevo své opovržení. Vykřikovali na něho posměšné popěvky nebo si před ním uplivovali na zem. V případě, že se nepolepšil, mohl navždy ztratit úctu rodiny i celé romské komunity. Jedním z projevů odsouzení je například to, že mu zeťové, případně jiní mladší členové rodiny, kteří mu dosud vykali a prokazovali mu úctu, mu začali tykat a oslovovat ho romským, někdy i hanlivým jménem. Také matka, jejíž děti chodily špinavé, otrhané a hladové, byla vystavena pomluvám ostatních žen. Chování kterékoliv ženy bylo pod permanentní kontrolou ostatních žen v komunitě. Žena se musela přizpůsobit vůli a tlaku veřejného mínění osady. Pokud tak neučinila, hrozilo jí vyhoštění zpět k rodičům.

3.2 Rodina

Pro Romy znamená rodina úplně vše a členové jsou na sobě závislí. Češi považují za svou rodinu jen své přímé příbuzné, pro Romy jsou blízcí všichni příbuzní a žijí spolu pohromadě. Rodina vždy byla zdrojem obživy, měla funkci vzdělávací (chlapci se učili v rodině řemeslu,

dívky starat se dobře o děti a o manžela) a také funkci ochranou. Kromě pokrevního příbuzenství pojí Romy i rodinné tradice a vzájemná solidarita. Největším trestem je tudíž vyhnání z rodiny, neboť se tím ztrácejí veškeré sociální i lidské jistoty.

V romské rodině se všichni členové vzájemně podporovali a pomáhali si. Svobodní (kteří jsou i dnes mezi Romy velkou vzácností) zůstávali u rodičů, sirotků se ujímala jiná rodina, staří lidé byli opatrováni a hluboce vážení, nebyli vyloučeni ze života rodiny. Pro romskou rodinu bylo nemyslitelné dát děti do dětského domova nebo rodiče do domova důchodců. Romští rodiče dokonce odmítali posílat své děti do internátů, kde by byly bez dozoru a pomoci rodiny.

Romská rodina tedy zajišťovala ochranu sociální (nikdo nezůstal sám, o všechny bylo postaráno), psychologickou (veškeré problémy se řešily společně) i ekonomickou (poskytovala obživu pro všechny).¹⁴

V dnešní době sílí emancipační tendence Romů i vliv majoritní společnosti, takže dnes není výjimkou, že muž ženě v domácnosti pomáhá. V některých rodinách vaří i otec.

3.3 Dítě

Děti mají v rodině velmi specifické postavení – jsou brány jako rodinný poklad. Čím víc dětí je v rodině, tím větší má prestiž. Romskému dítěti je podřízen celý denní režim. K jídlu se upravuje to, na co má chuť a to tehdy kdy má zrovna hlad. Pokud si dítě v obchodech na něco ukáže, snaží se mu to rodiče koupit a s ochotou mu dají všechno, co chce.

3.3.1 Výchova dítěte v romské rodině

Děti jsou vychovávány podle „americké výchovy“, to znamená bez jakéhokoliv vlivu rodičů. Jsou více orientovány na sourozence, tím vznikají intenzivnější rodinné vazby.¹⁵ Děti jsou také vychovávány nebát se říct svojí myšlenku a nečekat na udělení slova, což vypadá jako nevychovanost a drzost.

3.3.2 Romské dítě v minulosti

Za vlády Marie Terezie se objevila snaha o převýchovu romských dětí mezi sedmým a dvanáctým rokem věku v neromských rodinách. Syn Marie Terezie císař Josef II. Kladl důraz na školní docházku dětí a vyučení romské mládeže. Za války školu děti navštěvovat nesměli. V 70 a 80 letech je většina romských dětí přerazována na základě pochybných testů do zvláštních škol, jejichž absolventi nemohou dále studovat. V šedesátých letech i později jsou

---

¹⁴ URL: <<http://romove.radio.cz/cz/clanek/18387>> [cit. 8.12.2010]

¹⁵ BAKALÁŘ, Petr. Psychologie Romů. 1. vyd. Praha: 2001 s. 46

děti ve velkém odnímány z rodin a umísťovány do zařízení náhradní rodinné péče, protože příslušné úřady jsou přesvědčeny o tom, že rodiny nejsou s to zabezpečit řádnou výchovu dětí. Vyhlášky ministerstva zdravotnictví pak požehnaly sterilizacím, k nimž často docházelo bez vědomí romských žen.¹⁶

3.3.3 Vzdělávání

Jeden z hlavních problémů začlenění romských dětí do českého školského systému spočívá v rozdílném postoji k výchově. Rodiče neromských dětí se zaměřují především na výkon a výsledky dítěte ve škole. Pro romskou matku jsou nejdůležitější pocity dítěte, jak se ve škole cítí a jak reagují učitelé na jejich děti i na ně samotné. Učitelé jsou vnímáni jako osoby, které mají vliv a moc nad jejich dětmi. Toto je hodnoceno negativně. Navíc jsou romské děti doma vychovávány jinými výchovnými metodami, než jaké používají učitelé. Proto někdy výchovným prostředkům neporozumí a ty ztratí svou účinnost. Vztah romských rodičů ke vzdělání má své historické kořeny. Dříve bylo vzdělávání zajišťováno výhradně rodinou. Děvčata se učila od svých matek a synové od svých otců. Řemesla, znalosti, zkušenosti, způsob obživy byly předávány z generace na generaci a Romové nikdy nevyhledávali pomoc majoritní společnosti při procesu vzdělávání. Výchova v romské rodině je charakteristická svou emocionalitou a zároveň neschopností rodičů učit děti něčemu více než je nezbytně nutné. Romští rodiče předpokládají, že se škola přizpůsobí dítěti. Budoucnost má u Romů malou hodnotu, proto si necení školního vzdělání, které přináší užitek až po letech. Vztah romského dítěte ke škole je do značné míry stejný jako vztah jeho rodičů a ti se školami nespolupracují, děti se bojí výsměchu spolužáků a nedostatečné trpělivosti vyučujících. Často dochází k nedůvěře mezi žákem a učitelem pramenící ze vzájemných předsudků a nevědomostí. Děti nejsou schopni se soustředit, domácí příprava je minimální, v podstatě nulová. Jejich zájem o výuku postupně opadáva, jsou problémy s docházkou a s chováním. Tuto situaci nemají zájem řešit ani rodiče ani děti, proto nevzniká touha dětí něčeho dosáhnout. V novele zákona o sociální potřebnosti je uvedeno, že pokud zákonný zástupce nedohlíží na řádné plnění povinné školní docházky, může být odejmuta dávka sociální péče, což se sice projevilo na snížení neomluvených hodin, omluvená absence ale zůstává stále dost vysoká.

Ve srovnání s ostatními dětmi jsou děti romského původu handicapovány již před vstupem do školy. V početné rodině se dětem nedostává potřebné materiální a výchovné péče.

---

¹⁶ URL: <<http://romove.radio.cz/cz/clanek/18785>> [cit. 8.12.2010]

Pro většinu romských rodin je typická mnohodětnost. Kromě vysokého počtu dětí bývá často romská rodina rozšířena o další příbuzenstvo, takže vznikají rozšířené rodiny spojené z několika jádrových rodin. Protože tyto rodiny žijí společně v jednom, často nevyhovujícím bytě, snižuje se tím úroveň jejich bydlení. Děti nemívají doma vlastní postel a tím spíše nemají místo, kde by se mohli nerušeně učit. Zvláště obtížná výchovná situace je v místech s vysokou koncentrací romského obyvatelstva.

V posledních letech se pozornost upírá na odstraňování překážek úspěšné školní práce - na překonávání jazykových překážek, na zřizování vyrovnávacích tříd, zařazování dětí do mateřských škol, zřizování speciálních romských tříd apod. Dále je potřeba, aby se všem dětem a veškeré mládeži, tedy i romské, nabídlo dostatek možností pro vhodné trávení volného času mimo školu a mimo rodinu, ať jde o rekreaci, zábavu nebo vzdělání. V mimoškolním životě se naskýtá příležitost nejen k tomu, aby si děti osvojovaly způsob kulturního vyplňování svého volna, ale aby se tam i upravoval vztah mezi romským a neromským obyvatelstvem.

Romské děti mají přibližně stejné intelektuální předpoklady jako děti ostatní, nemohou se však ve většině případů dostatečně rozvinout, neboť naprosto chybí snaha a podpora rodinného prostředí. Náprava je možná jedině tehdy, najde-li společnost vhodné prostředky pomoci těmto dětem. Jinak se současný stav, tj. ve většině případů nedosažení úplného základního vzdělání u značně silné populační vrstvy, a z toho plynoucí všechny další ztráty pro společnost, stane stavem trvalým.

Je nezbytné, aby co nejvíce 5 až 6letých romských dětí prošlo předškolní výchovou. Realizaci tohoto opatření však brání jednak postoje rodičů romských dětí, kteří z různých důvodů nechtějí nebo nedokážou své děti do mateřské školy pravidelně posílat, jednak malý počet míst v těchto zařízeních. Mnohé ředitelky mateřských škol i některé školské orgány po negativních zkušenostech s romskými dětmi a jejich matkami (nepravidelná docházka, nepořádek v oblečení, nedostatečná osobní hygiena) dávají přednost neromským dětem, které zaručují mnohem soustavnější, trvalejší a ukázněnější využívání funkce mateřské školy.

Romské dítě pochází z výchovně nedostatečně stimulujícího prostředí. Je opožděné jak ve znalostech a dovednostech, tak v sociálních a hygienických návycích, jeho sociální vztahy jsou podbarveny emocionálně. To se týká rovněž vztahu ke školnímu prostředí. Školou se často straší, bývá prostředím, které dítě očekává s obavami. Její význam nebývá v rodinách zhodnocován jako žádoucí, potřebný, ale naopak je často snižován, negativně hodnocen a výchovně odmítán. Toto negativní ladění se přenáší na myšlení dítěte a jeho utvářející se postoje.

4 Volný čas

„Ve volném čase je možnost věnovat se činnostem, které máme rádi, baví nás, uspokojují, přinášejí radost a uvolňují. Prostě je dělat chceme a můžeme. Činnosti zahrnované do sféry povinností vykonat musíme, ať již chceme či nikoliv. Každého napadne, že mezi těmito dvěma oblastmi nevede přesná hranice. To, co kdo pociťuje jako povinnost, může být pro jiného příjemnou zábavou a naopak. Rozdíl je také mezi povinnostmi souvisejícími s profesí a těmi, které vyplývají z chodu domácnosti a uspokojováním základních biologických potřeb. Do sféry povinností by bylo možné zařadit i ty, které vyplývají z vnitřního mravního přesvědčení, např. pracovat na sobě, vzdělávat se nejen v souvislosti s povoláním, ale i rozšiřovat svůj kulturní obzor apod. Je zřejmé, že hranice mezi sférou povinností a volného času nelze přesně určit. Povinnost nemusí být prožívána vždy jako něco nepříjemného.“¹⁷

Ve svém volném čase člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků vyplývajících ze sociálních rolí a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život. Je to čas, který zbývá po splnění pracovních i nepracovních povinností.

Již před druhou světovou válkou vydal Michel Damay jednu z prvních souborných prací o volném čase. Damay vymezil biologickou, sociální, politickou a pedagogickou dimenzi volného času.

4.1 Funkce volného času

Rozlišujeme tři základní funkce volného času:

- Odpočinek
- Zábava
- Rozvoj osobnosti

4.1.1 Vymezení podle Dumazediera

Joffre Dumazdier (1915-2002) je považován za klasika sociologie volného času. Dumazdier poukazoval na zbytečně nadměrnou pozornost věnovanou náplni volného času oproti nedostatečnému času věnovanému rozboru teoretické stránky, vlivu volného času na kulturu, sociální vztahy a životní styl. Staví se proti zažité představě materiálního bohatství jako hlavního měřítka lidského pokroku. Podle něj plní tuto funkci mnohem lépe existence volného času.

Hlavní funkce volného času podle Dumazediera:

- Očekávání a naděje

---

¹⁷ PÁVKOVÁ, Jiřina. Pedagogika volného času. 1. vyd. Praha: Portál 1999 s. 198

- Osvobození od pracovního stresu a dalších zátěží života
- Zábava a rozptýlení
- Rozvoj intelektuální, umělecký a fyzický

4.1.2 Vymezení dle Kamińskiego

Alexandr Kamiński byl polský psycholog, který jako první vymezil tři hlavní způsoby realizace volného času ve vzájemné interakci. Jednotlivé vzájemně se doplňující a současně prolínající se aktivity vymezil jako:

- Odpočinek
- Zábava
- Aktivity rozvíjející osobnost

4.1.3 Funkce volného času dle Rogera Sue

Roger Sue, soudobý francouzský sociolog volného času, uvádí jako jeho funkce:

- Psychosociologická
- Sociální – socializace v různých sociálních prostředích
- Terapeutická – hledisko zdravotní, smyslový rozvoj, prevence chorob, zdravý životní styl
- Ekonomická – např. pozitivní vliv na uplatnění člověka v profesní činnosti

4.1.4 Funkce volného času dle Horsta W. Opaschoeskiho

Funkce volného času rozvedl komplexněji německý pedagog volného času Horst W. Opaschowski. Význam těchto funkcí vymezil jak na individuální, tak na společenské úrovni:

- Rekreace
- Kompenzace
- Výchova a další vzdělávání
- Kontemplace (hledání smyslu života)
- Komunikace
- Participace
- Integrace
- Enkultura (kulturní rozvoj sebe samých)

Dle českých oficiálních dokumentů jsou za funkce volného času pokládány relaxace, regenerace, kompenzace, sociální prevence a výchova.¹⁸

4.2 Volný čas a jeho vývoj

Vývoj volného času byl zejména v posledních dvou letech součástí a iniciátorem přeměn výchovy mladých generací. Vznikla soustava volnočasových činností a institucí. Zkracování pracovní doby umožnilo přeměnu významné části života dospělých, mládeže a dětí v čas využitý vlastní volbou a dobrovolně. Dalšími faktory vývoje volného času byly např. osvobození dětí od námezdní práce, prodlužování let školní docházky a profesní přípravy, zkracování pracovní doby dospělých, prodlužování délky života atd. V současnosti se někteří lidé snaží svou pracovní dobu rozšiřovat. Mají dvě i více zaměstnání, pracují přes čas, nevyužívají rodičovskou dovolenou a i dovolenou na zotavenou odmítají. V důsledku potřeby zvyšovat efektivnost ekonomiky dochází k opětovnému prodloužení pracovní doby, stejně jako úvahy o zvýšení věkové hranice odchodu do důchodu.

Rozšiřuje se počet velkých měst, do kterých se soustřeďuje rostoucí počet obyvatel i fond jejich volného času. Vytváří se specifické prostředí, které zároveň rozšiřuje možnosti účastníků a současně problematizuje, čímž se musí hledat stále nová vhodná řešení. Život ve městě má společné rysy. Dětem a mladým lidem umožňuje individuální i společné zájmy. Při volnočasových aktivitách organizovaných institucemi se mohou setkávat s vrstevníky i příslušníky jinak starých generací. Vytvářejí si nové kontakty a jsou zároveň chráněni před zdravotními, bezpečnostními, sociálními i výchovnými riziky. Ve městě však zároveň převažuje anonymita a odtažitost sociálních vztahů. Projevují se také patologické jevy, jako jsou zdravotní problémy, násilí, závislosti, chudoba, bezdomovectví apod. Počátkem 19. století žila ve městech 3% světové populace, kolem roku 1900 13%, v roce 1950 30% a ve druhé polovině devadesátých let již 45% světové populace. V této době ale žilo mnoho obyvatel v neúnosných životních podmínkách (brlohové a slumy). To bylo příčinou i důsledkem sociálního vylučování. K aktivitám volného času byl ztížený přístup. Někteří mladí lidé si svou izolaci kompenzovali například protispolečenským jednáním. Proto začala městská společenství vytvářet nástroje komunikace a spolupráce. Individuální i skupinové postoje se prosazovaly a další prostor získávaly ve škole, aktivitách volného času a životě v obci. Realizace volného času mimo město prochází výraznou proměnou. Nemalou část svých aktivit sem přinášejí městské rodiny. Celkový počet obyvatel obcí klesá, proto na některých místech zanikají kulturní zařízení i školy. Zároveň se zvyšuje mobilita a místní děti i mladé

---

¹⁸ HOFBAUER, Břetislav. Děti, mládež a volný čas. 1. vyd. Praha: Portál 2004 s. 14 – 15

lidi mohou dojíždět mimo bydliště. Tradiční způsoby pasivního trávení volného času na vesnici však dále přetrvávají, a proto je získávání vesnických dětí a mladých lidí pro lepší využívání volného času náročným úkolem.¹⁹

4.3 Volnočasové aktivity romských dětí a mládeže

Kulturní spotřeba Romů souvisí s jejich volným časem, jehož mají víc než ostatní obyvatelstvo a kterého zatím využívají především ke komunikaci se členy užší či širší rodiny, respektive s okruhem svých známých. Z ostatních položek figuruje na úseku jejich volného času poslech rozhlasu, gramofonu či magnetofonu, příjem televize a návštěva kina nebo tanečních zábav a diskoték.²⁰

Volný čas romských dětí bývá většinou velmi neorganizovaný. Příčinou je podceňování aktivní činnosti dítěte a zanedbanost jeho zájmů a zálib. Nejvíce času tráví romské děti pasivně sledováním televize, potulováním po ulicích a barech. Tento způsob trávení volného času však nepřináší nic pozitivního, právě naopak je potlačena integrace Romů do společnosti a nepřináší žádné motivující prvky.

Romské děti jsou ale velmi hudebně a pohybově nadány, říká se, že mají rytmus v krvi. Mají talent malovat, vyřezávat ze dřeva, modelovat atd. V dnešní době existuje mnoho komunitních center a center volného času, kde mohou Romové svůj talent využít. Mohou využít různých zájmových kroužků, sportovních aktivit apod.

Úspěch výchovy a převýchovy romských dětí může být zajištěn tehdy, když bude péče o romské žáky rozšiřována na pokud možno nejdelší časové údobí v průběhu dne nebo týdne. Nejvýznamněji se mohou na tomto úseku podílet zařízení pro výchovu v době mimo vyučování. Činnost těchto center vede ke snížení kriminality, zlepšení komunikace s majoritní společností a zvýšení motivace dětí. V těchto centrech nezdědka působí dobrovolníci, kteří pomáhají romským dětem s přípravou do školy, psychologové, sociální poradci. Opřít se v oblasti výchovy o výchovné instituce a časově rozšířit ovlivňování dětí je zdůvodněno především skutečností, že romská rodina není v převážné většině případů s to zajistit potřebné podmínky pro výchovu.

4.3.1 Školní družina

Rozšíření vlivu výchovného působení na romské žáky v rámci školy umožňuje jejich zařazení do školní družiny. Škola by měla vyvinout patřičné úsilí, aby všichni romští žáci,

---

¹⁹ HOFBAUER, Břetislav. Děti, mládež a volný čas. 1. vyd. Praha: Portál 2004 s. 25 – 32

²⁰ NEČAS, Ctibor., Romové v České republice včera a dnes. 3. vyd. Olomouc: 1995 s. 53 - 54

kteří školu navštěvují, byli získáni, aby školní družinu navštěvovali, a to i v případě, když není matka zaměstnána. Školní družina velmi výrazně ovlivňuje volný čas dětí a provádí systematickou výchovu i pro jeho využití. Čím se ve svém úsilí na převýchově a utváření charakteru zabývá škola, to úspěšně rozšiřuje a dále podporuje mimovyučovací výchovné zařízení při škole. Doporučuje se romské žáky zařazovat do smíšených kolektivů školních družin mezi ostatní žáky. Tím je umožněno navázat dětská přátelství, kdy romští žáci nacházejí mezi všemi ostatními žáky své kamarády a vzájemným ovlivňováním jsou především stírány názorové rozdíly. Žáci se vzájemně poznávají, mizí předsudky, které mnohde ještě přezívají především vlivem dospělých a vytváří se tak čínorodé prostředí s rovnocenným podílem spolupráce všech spolužáků třídy a školy.

Školní družina rozvíjí morální a charakterové vlastnosti žáků prostřednictvím výchovných složek, jako je výchova mravní, tělesná, zdravotní, výtvarná, estetická, pracovní a vlastivědná. Přitom neškolské formy výchovné práce, které školní družina uplatňuje, působí bezprostředně, přitažlivě a nenásilně a pomáhají tak velmi účinně překonávat nedostatky, které se na morálním profilu romských žáků vyskytují. Prostřednictvím vycházek, exkurzí, výletů, pobytem v přírodě a zajímavými činnostmi se rozšiřuje obzor romských žáků a je tím urychlována jejich socializace a přizpůsobování.

Pracovní prostředí školní družiny, které je ve srovnání se školním prostředím volnější, umožňuje vychovatelce, aby formou individuálního přístupu, osobního vlivu a příkladu mnohem účinněji než tak může činit škola, ovlivňovala romského žáka především v oblasti tvorby postojů, charakterových vlastností a světového názoru. Ve školní družině má romské dítě možnost her a zábav, které mu v domácím prostředí chybí. Zatím jen nepatrný počet romských rodičů kupuje svým dětem hračky, hry, knihy a dovede je současně s ohledem na věk vybrat. Dítě je tím ochuzeno o významný prostředek, který pomáhá formovat základní schopnosti a dovednosti, které škola předpokládá a požaduje u dítěte, které nastupuje do školy.

Děti si v družině mohou napsat domácí úkoly a vychovatelky jim poskytnou potřebnou radu a pomoc. Mohou rovněž zorganizovat doučovací kroužky, které by ve spolupráci s třídními učiteli pomohly postupně likvidovat nedostatky ve vědomostech žáků.

4.3.2 Střediska pro volný čas

Střediska volného času jsou školská zařízení pro zájmové vzdělávání. Posláním středisek volného času je motivovat, podporovat a vést děti, mládež a dospělé k rozvoji

osobnosti, ke klíčovým kompetencím, zejména smysluplnému využívání volného času. Mohou poskytovat metodickou, odbornou, popřípadě materiální pomoc účastníkům zájmového vzdělávání, případně školám a školským zařízením. Společně se školními družinami a školními kluby je řadíme mezi školská zařízení pro zájmové vzdělávání. Střediska volného času jsou tohoto typu: domy dětí a mládeže (DDM) a stanice zájmových činností, které se zaměřují na jednu oblast činnosti (turistika, technika, přírodověda...). Činnost středisek je ukotvena v zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším a jiném vzdělávání a především ve vyhlášce č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání.

Podle zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících ve středisku volného času pracují pedagogové volného času. Ti svoji kvalifikaci mohou v současné době získat prostřednictvím studia na střední, vyšší odborné škole, vysoké škole příslušného pedagogického směru či v rámci programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaného vysokou školou a zaměřeného na pedagogiku volného času nebo vychovatelství, nebo studiem pedagogiky.

V současné době jsou střediska zřizována krajem, obcí, církví nebo jiným zřizovatelem.

K paralyzování, omezování či k neutralizaci nevhodných vlivů prostředí romské rodiny a part může jistým způsobem přispívat organizovaná výchova mimo vyučování prodloužením výchovného procesu. Z těchto důvodů bychom tedy měli usilovat u romských dětí o to, aby co nejvíc dětí bylo postupně získáno k účasti na pravidelné činnosti v některé z institucí či organizací, které nejsou spravovány školou a zabývají se výchovou mimo vyučování a aby se tam věnovalo některé ze základních druhů či okruhů zájmové činnosti.

Instituce pro volný čas mládeže by měly využívat všech svých možností a zaměřením k tomu, aby získaly romské děti, zejména ze svého okolí k účasti na tzv. masových akcích jako jsou např. různé společenské besídky, soutěže, turnaje, filmová představení aj., měly by je získávat pro činnost ve svých hernách apod. Vhodné by bylo přijímat romské děti do pěveckých a hudebních souborů a sportovních týmů. Tím mohou instituce významně ovlivňovat charakter zábavy a náplň volného času vůbec romských dětí ze svého okolí.²¹

---

²¹ URL: < <http://www.nidm.cz/neformalni-vzdelavani/volny-cas/svc/vybrane-legislativni-otazky> > [cit. 13.7.2012]

PRAKTICKÁ ČÁST

5 Cíle a předpoklady bakalářské práce

Druhá část bakalářské práce je věnována průzkumu, který byl proveden ve městech Liberec, Frýdlant v Čechách, Turnov a Česká Lípa. Tato města jsou všechna součástí Libereckého kraje. Respondenty jsem oslovila osobně. Některé dotazníky vyplnili respondenti sami, ostatním jsem pomohla tím, že jsem jejich odpovědi zapisovala sama. Před samotným vyplňováním dotazníku jsem se každého ptala, zda chce vyplňovat sám, či zda přijme mou pomoc.

5.1 Cíl

Cílem praktické části je pomocí dotazníku zjistit, jak často a jak aktivně romské děti v Libereckém kraji využívají nabídek organizací nabízejících zajištění využití volného času, jak jsou do volnočasových aktivit zapojené základní školy, jak se promítá tradice a kultura do volnočasových aktivit a jaký význam přikládají volnočasovým aktivitám a porovnat volnočasové aktivity romských a neromských dětí v Libereckém kraji. Dále zmapovat, zda jsou děti dostatečně informovány o nabídkách volnočasových aktivit.

5.2 Předpoklady

P1: Lze předpokládat, že se ve svém volném čase kroužkům více věnují děti neromské, než děti romské.

P2: Lze předpokládat, že se děti romské více scházejí s kamarády.

P3: Lze předpokládat, že důvodem pro to, proč se romské děti nevěnují kroužkům tolik, jako děti neromské budou finanční důvody.

P4: Lze předpokládat, že děti romské budou méně seznámeny s nabídkou kroužků než děti neromské.

.

6 Metoda průzkumu

Jako metoda průzkumu byl zvolen dotazník (viz příloha 1). Dotazník se skládá z 20 otázek, které jsou zčásti uzavřené, kdy si respondenti vybírají jednu či více odpovědí, které jim nejvíce vyhovují a tyto vhodně označí (nejčastěji zakroužkováním) a zčásti otevřené, kdy stručně své odpovědi dopíší. Dotazník sbírá osobní data respondentů, jejich pohlaví, věk, dotazy na trávení volného času a jiné údaje.

Dotazníky byly předány osobně v červnu 2012. Respondenti byli náhodně vybráni a požádáni o spolupráci. Respondenti si mohli vybrat, zda chtějí dotazník vyplnit sami, nebo zda využijí kontaktní osoby, aby jejich odpovědi zaznamenávala. Průzkum probíhal v Libereckém kraji ve městech Liberec, Frýdlant v Čechách, Turnov a Česká Lípa.

7 Popis zkoumaného vzorku

Pro dotazníkový průzkum byly osloveny romské i neromské děti ve věku 7 – 18 let. V Liberci bylo dotazováno 34 respondentů, z toho 15 dětí romských a 19 dětí neromských, ve Frýdlantu v Čechách 22 respondentů – 15 dětí romských a 7 dětí neromských, v Turnově 24 – 12 dětí romských a 12 dětí neromských a v České Lípě 20 respondentů – 10 dětí romských a 10 dětí neromských. Celkem bylo osloveno 100 dětí. Všichni respondenti byli ujištěni, že jejich odpovědi jsou anonymní.

Popisná statistika vzorku

Celkový počet respondentů	$N = 100$
Počet respondentů romské národnosti	$N_r = 50$
Počet respondentů české národnosti	$N_{\bar{r}} = 50$

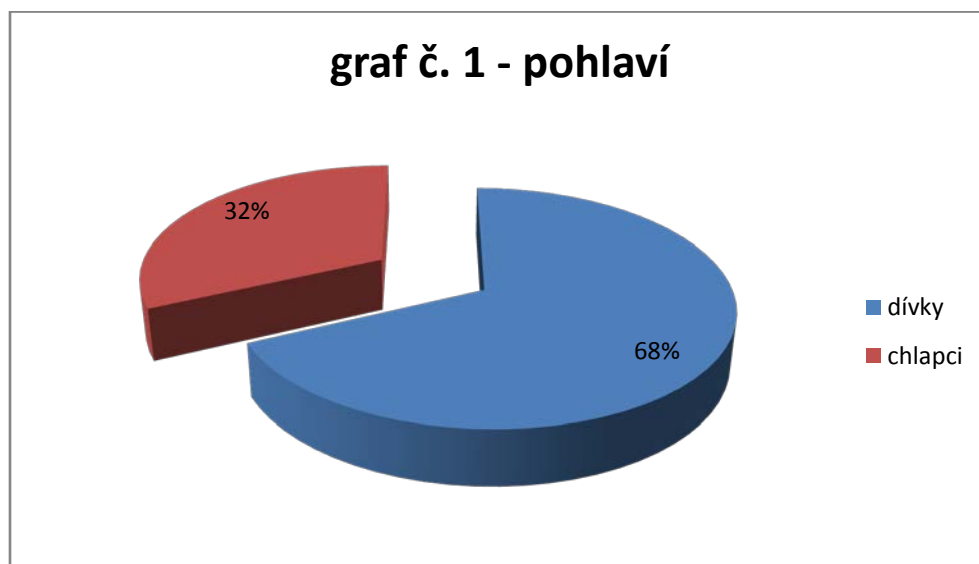
8 Analýza získaných dat a jejich interpretace

Studiem odborné literatury a internetových zdrojů zabývajících se volným časem dětí a mládeže a dotazníkovým šetřením byla snaha zjistit, jak často a jak aktivně romské děti v Libereckém kraji využívají organizací nabízejících zajištění využití volného času, jak jsou do volnočasových aktivit zapojené základní školy, jak se promítá tradice a kultura do volnočasových aktivit a porovnat volnočasové aktivity romských a neromských dětí v Libereckém kraji. V dotazníkovém šetření byly zpracovány dotazníky 100 respondentů.

Otázka č. 1- Pohlaví

Tabulka č. 1 – Četnost zastoupení pohlaví

Četnost zastoupení	Četnost		Kumulativní četnost	
	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %
Dívky	68	68	68	68
Chlapci	32	32	100	100
Celkem	100	100		

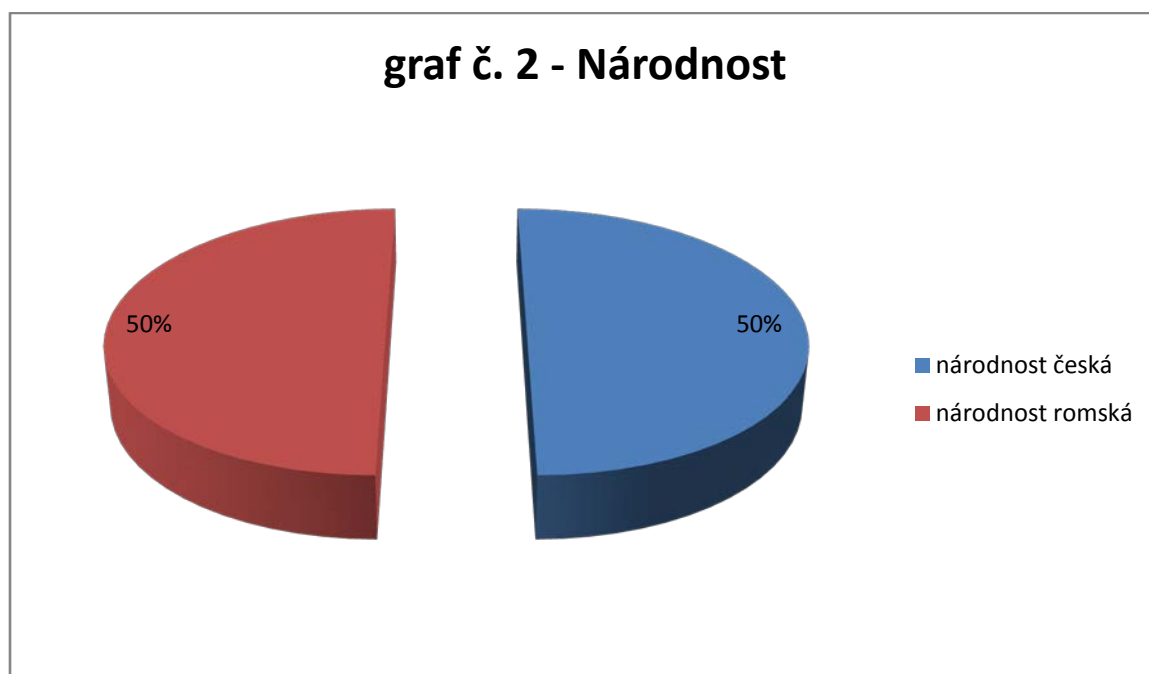
Graf č. 1 - Pohlaví

V první otázce měl respondent vybrat, zda je chlapec nebo dívka. Z celkového počtu 100 respondentů, bylo 68 dívek a 32 chlapců. Dívky byly komunikativnější a dobrovolně se k dotazníkovému šetření častěji hlásily. Chlapci museli být více přesvědčováni a spíše reagovali na příklad kamarádů.

Otázka č. 2 – Jaké jsi národnosti?

Tabulka č. 2 - Národnost

Národnost	Četnost		Kumulativní četnost	
	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %
Česká	50	50	50	50
Romská	50	50	100	100
Celkem	100	100		

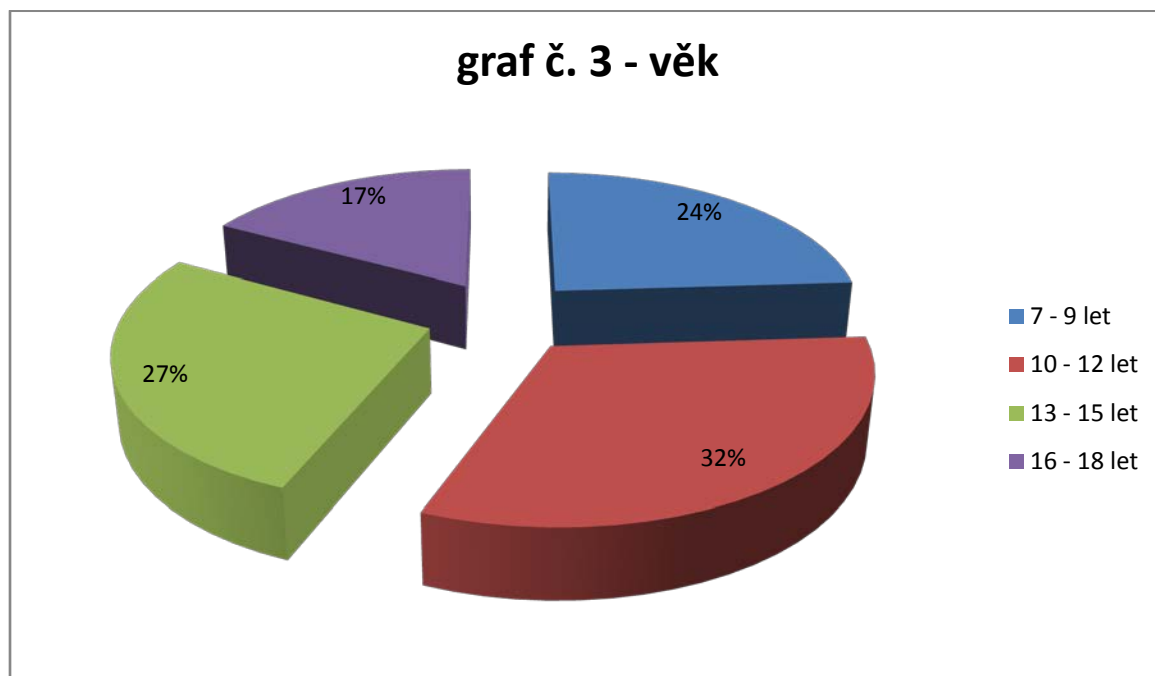
Graf č. 2 - Národnost

Druhá otázka byla otevřená a respondenti měli dopsat, jaké jsou národnosti. Bylo osloveno 50 dětí romských a 50 dětí neromských. Romské děti vždy vyplnily svou národnost jako romskou. Z toho vyplývá, že oslovené děti se nebály uvést svou národnost. V teoretické části ve třetí kapitole je uvedeno, že v České republice je počet Romů odhadován na 270000 osob. Při sčítání lidu v roce 2011 však uvedlo romskou národnost jen 13150 obyvatel, přičemž důvodem je pravděpodobně strach ze zneužití údajů. Dotazník byl předložen pouze dětem mladším 18 let, které patrně ještě tento strach nesdílejí. Nelze však s jistotou říci, že děti ve věku 7 – 18 let vědí, co si pod pojmem národnost představit.

Otázka č. 3 – Kolik je ti let?

Tabulka č. 3 - Věk

Věk	Četnost		Kumulativní četnost	
	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %
7 – 9 let	24	24	24	24
10 – 12 let	32	32	56	56
13 – 15 let	27	27	83	83
16 – 18 let	17	17	100	100
Celkem	100	100		

Graf č. 3 - Věk

Z výsledků vyplývá, nejméně dotázaných (17) je ve věku 16 – 18 let. Naproti tomu nejvíce zastoupená je skupina 10 – 12 let, která je zastoupena 32 respondenty. Zde je patrné, že děti ve věku do 12 let se tolik nezdráhají mluvit s cizími lidmi a nemají zábrany, které děti v druhé a další fázi puberty mají. Dle mé zkušenosti z praxe, kdy jsem docházela do rodin z důvodu sociálního šetření, je u dětí mladšího věku známo, že se jim líbí pozornost a té se jim při vyplňování dotazníků dostávalo.

Otázka č. 4 – Do jaké chodíš školy?

Tabulka č. 4 – Typ školy

Typ školy	Národnost česká		Národnost romská		Četnost		Kumulativní četnost	
	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %
Základní škola	34	34	15	15	49	49	49	49
ZŠ praktická	2	2	25	25	27	27	76	76
SOU	6	6	9	9	15	15	91	91
SOU s maturitou	8	8	0	0	8	8	99	99
Nechodím do školy	0	0	1	1	1	1	100	100
Celkem	50	50	50	50	100	100		

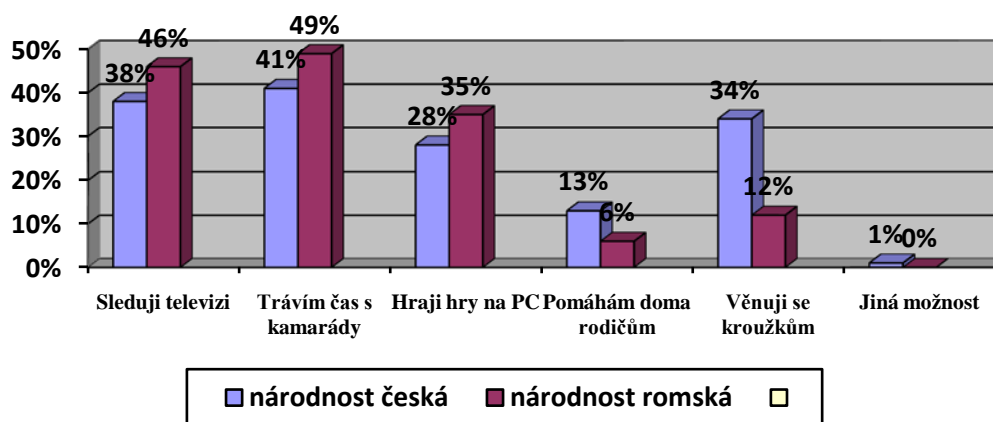
Ve čtvrté otázce měli respondenti na výběr z pěti možností. Nejvíce odpovědí získala možnost „Základní škola“ (49), nejméně odpověď „Nechodím do školy“ (1).

Z tabulky č. 4 vyplývá, že základní školu navštěvuje více dětí české národnosti (35), na rozdíl od základní školy praktické, ve které byly pouze 3 neromské děti. Všechny ostatní děti (24), které v dotazníku zakroužkovali možnost b) Základní škola praktická, byly romské národnosti. Počty romských i neromských dětí navštěvujících střední odborné učiliště byly téměř vyrovnané (6 a 8). Děti romské národnosti bylo pouze o 2 více než dětí neromských. Možnost d) Střední škola s maturitou označili pouze děti neromské (9), naopak poslední možnost e) Nechodím do školy pouze jeden respondent romské národnosti.

Otázka č. 5 – Co děláš ve svém volném čase, když přijdeš ze školy domů?

Tabulka č. 5 – Náplň volného času

Náplň volného času	Národnost česká		Národnost romská		Četnost		Kumulativní četnost	
	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %
Sleduji televizi	38	38	46	46	84	84	84	84
Trávím čas s kamarády	41	41	49	49	90	90	174	174
Hraji hry na počítači	28	28	35	35	63	63	237	237
Pomáhám doma rodičům	13	13	6	6	19	19	256	256
Věnuji se kroužkům	34	34	12	12	46	46	302	302
Jiná možnost	1	1	0	0	1	1	303	303
Celkem	155	155	148	148	303	303		

Graf č. 4 – Náplň volného času

V páté otázce mohli respondenti označit jednu a více odpovědí na otázku co dělají ve svém volném čase. Byla jim nabídnuta možnost dopsat odpověď, která v dotazníku chyběla. Nikdo z respondentů nezvolil pouze jednu odpověď a všichni zakroužkovali více možností. Volnou otázku Jiná možnost využil pouze jeden respondent, který dopsal odpověď „Chodím ven se psem“.

Z tabulky č. 5 a grafu č. 4 je patrné, romské děti se ve volném čase více věnují sledování televize, kamarádům a hraní her na počítači, zatímco pomáhání doma a kroužkům

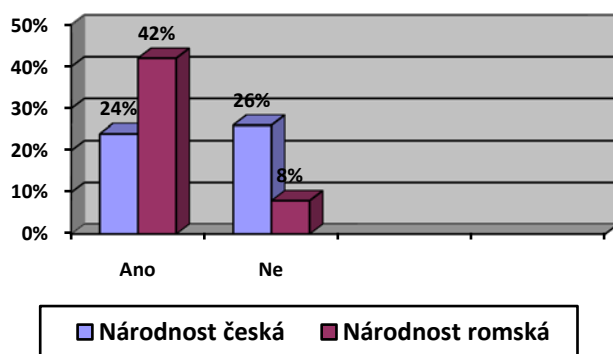
se více dle svých odpovědí věnují děti neromské. Jinou možnost zvolil pouze jeden respondent české národnosti.

V teoretické části, kapitole 4, podkapitole 4.3 Volnočasové aktivity romských dětí a mládeže je uvedeno, že volný čas romských dětí bývá většinou velmi neorganizovaný. Příčinou je podceňování aktivní činnosti dítěte a zanedbanost jeho zájmů a zálib. Nejvíce času tráví romské děti pasivně sledováním televize, potulováním po ulicích a barech. Otázka č. 5 tuto teorii potvrzuje.

Otázka č. 6 – Chodíš během školního týdne s kamarády ven?

Tabulka č. 6 – Trávení volného času venku

Trávení volného času venku	Národnost česká		Národnost romská		Četnost		Kumulativní četnost	
	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %
Ano	24	24	42	42	66	66	66	66
Ne	26	26	8	8	34	34	100	100
Celkem	50	50	50	50	100	100		

Graf č. 5 – Trávení volného času venku

V šesté otázce měli respondenti na výběr ze dvou možností. Většina všech respondentů zvolila odpověď ano.

Z tabulky č. 6 a grafu č. 5 vyplývá, že děti romské i neromské tráví mnoho času se svými kamarády, jak již bylo patrné z otázky č. 5. Děti romské národnosti chodí s kamarády dle odpovědí ven více. Romské rodiny udržují stálé vztahy a kontakty, neustále se stýkají a

sdužují do komunit. Odpovědi této otázky potvrzují i teorii uvedenou v podkapitole 4.3 Volnočasové aktivity romských dětí a mládeže, a to že kulturní spotřeba Romů souvisí s jejich volným časem, jehož mají víc než ostatní obyvatelstvo a kterého zatím využívají především ke komunikaci se členy užší či širší rodiny, respektive s okruhem svých známých. Z ostatních položek figuruje na úseku jejich volného času poslech rozhlasu, gramofonu či magnetofonu, příjem televize a návštěva kina nebo tanečních zábav a diskoték.

Otázka č. 7 – Pokud ano, napiš stručně, kde se scházíte a co společně podnikáte.

Tabulka č. 7 – Společné trávení času

Náplň volného času venku	Národnost česká		Národnost romská		Četnost		Kumulativní četnost	
	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %
Jdeme ven	24	24	42	42	66	66	66	66
Hrajeme hry na počítači	13	13	6	6	19	19	85	85
Koukáme na televizi	3	3	1	1	4	4	89	89
Připravujeme se do školy	1	1	0	0	1	1	90	90
Celkem	41	41	49	49	90	90		

Otázka č. 7 byla otevřená a děti měli odpověď napsat vlastními slovy. Nejvíce odpovědi bylo, že se děti scházejí u jednoho z nich a poté jdou ven. Poté následovali odpovědi, že hrají hry na počítači nebo společně koukají na televizi. Pouze jednou se objevila odpověď, že si společně napíší úkoly. Deset respondentů nechalo odpověď prázdnou. Ven chodí více dětí romských, pouze malá část uvedla, že hrají hry na PC (6) a jeden respondent romské národnosti uvedl, že společně s kamarádem koukají doma na televizi. I tato odpověď potvrzuje teorii uvedenou v kapitole 4.

Otázka č. 8 – Popiš stručně, co většinou děláš během běžného dne.

V osmé otázce měli respondenti popsat svůj běžný den. Otázka byla rozdělena na ráno, dopoledne, odpoledne, večer a noc.

Příklad odpovědi neromské dívky ve věku 12 let:

Ráno: připravuji se do školy

Dopoledne: učím se

Odpoledne: přijdu ze školy a jdu se psem

Večer: vykoupu se a jdu spát

Noc: spím

Příklad odpovědi romského chlapce ve věku 12 let:

Ráno: vstávám a jedu do školy

Dopoledne: jsem ve škole

Odpoledne: jdu s kamarády ven

Večer: hraju hry na počítači

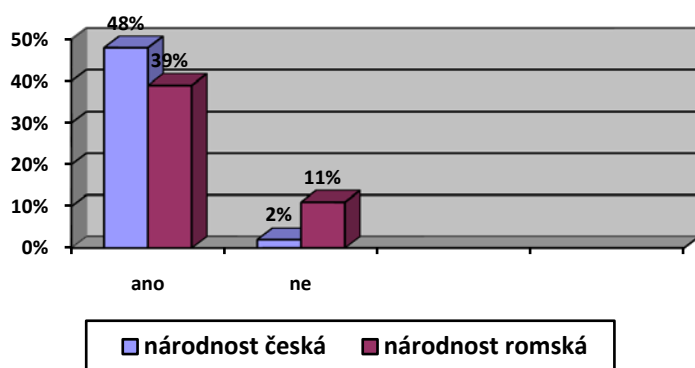
Noc: spím

Odpovědi respondentů za období ráno a dopoledne byly shodné. Pouze jeden respondent odpověděl, že ráno i dopoledne spí. Jednalo se o chlapce, který v otázce č. 4 odpověděl, že nechodí do školy. Období odpoledne se již lišilo, ale odpovědi se shodovali s odpověďmi na otázky 5 – 7. Období večer již převažovaly odpovědi - učím se anebo hraji hry na počítači. V noci většinou respondenti spí, pouze jeden odpověděl, že chodí ven, občas na diskotéku.

Otázka č. 9 – Využíváš internet?

Tabulka č. 8 – Využití internetu

Využití internetu	Národnost česká		Národnost romská		Četnost		Kumulativní četnost	
	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %
Ano	48	48	39	39	87	87	87	87
Ne	2	2	11	11	13	13	100	100
Celkem	50	50	50	50	100	100		

Graf č. 6 – Využití internetu

U otázky č. 9 měli respondenti opět na výběr z možností ano – ne. Z tabulky č. 8 a grafu č. 6 vyplývá, že internet více využívají děti národnosti české. Děti romské národnosti, které dle odpovědí internet neuvžívají, často uvedli, že ho doma nemají z finančních důvodů, do veřejné knihovny a internetových kaváren nechodí ze stejného důvodu a školy většinou možnost volného přístupu k internetu nenabízejí.

Otázka č. 10 – Pokud ano, k jakým účelům?

Tabulka č. 9 – Účel využívání internetu

Účel využívání internetu	Národnost česká		Národnost romská		Četnost		Kumulativní četnost	
	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %
Hraní her	35	35	29	29	64	64	64	64
Studijní účely	14	14	0	0	14	14	78	78
Sledování seriálů, filmů	1	1	0	0	1	1	79	79
Stahování hudby	18	18	5	5	23	23	102	102
Chatování, komunikace	48	48	36	36	84	84	186	186
Jiná možnost	0	0	0	0	0	0	186	186
Celkem	116	116	70	70	186	186		

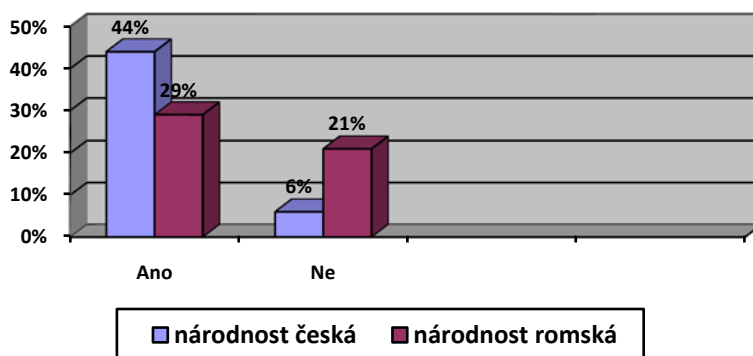
V otázce č. 10 měli respondenti opět možnost označit více odpovědí, které nejvíce vystihovali účely, ke kterým využívají internet. Pokud nenašli ani jednu odpověď, která by jim vyhovovala, měli možnost, tuto odpověď dopsat. Tuto možnost nevyužil žádný

z respondentů. Nejvíce dětí využívá internet ke komunikaci s přáteli, a to 48 dětí neromských a 36 dětí romských. Následuje hraní her – 35 dětí neromských a 29 dětí romských, stahování hudby – 18 dětí neromských a 5 dětí romských. Studijní účely a sledování seriálů a filmů vybrali pouze děti neromské.

Otázka č. 11 – Navštěvuješ nějaké kroužky?

Tabulka č. 10 – Návštěva zájmových kroužků

Návštěva zájmových kroužků	Národnost česká		Národnost romská		Četnost		Kumulativní četnost	
	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %
Ano	44	44	29	29	73	73	73	73
Ne	6	6	21	21	27	27	100	100
Celkem	50	50	50	50	100	100		

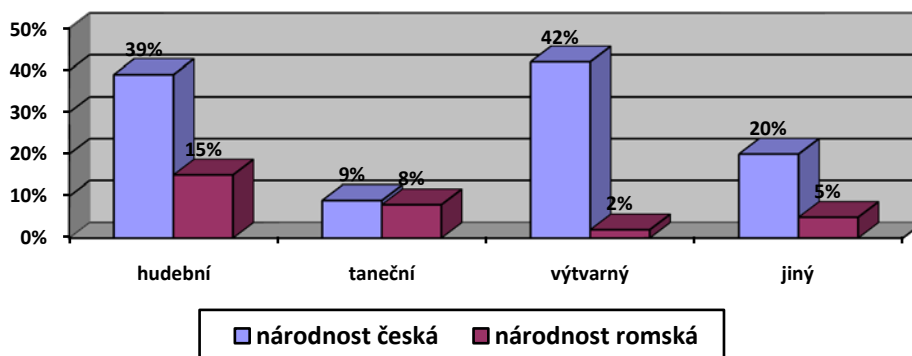
Graf č. 7 – Návštěva zájmových kroužků

Otázka č. 11 byla uzavřená, přičemž respondenti měli označit odpovědi ano – ne, zda navštěvují zájmové kroužky. Z tabulky a grafu vyplývá, že děti české národnosti více navštěvují zájmové kroužky (44), oproti tomu dětí romské národnosti bylo téměř stejné množství, které kroužky navštěvují (29), a které nenavštěvují (21). Romské děti jsou vychovávány volnou „americkou výchovou“ (viz podkapitola 3.3.1 Výchova dítěte v romské rodině). Kroužky jsou organizovanou zábavou, a to se s volnou výchovou neslučuje. Romské děti nemají smysl pro povinnost a do kroužků se musí docházet ve stejnou dobu a většinou je povinnost něco si s sebou donést.

Otázka č. 12 – Pokud ano, v jaké oblasti?

Tabulka č. 11 – Zájmové kroužky

Zájmové kroužky	Národnost česká		Národnost romská		Četnost		Kumulativní četnost	
	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %
Hudební	39	39	15	15	54	54	54	54
Taneční	9	9	8	8	17	17	71	71
Výtvarné	42	42	2	2	44	44	115	115
Jiné	20	20	5	5	25	25	140	140
Celkem	110	110	30	30	140	140		

Graf č. 8 – Zájmové kroužky

V otázce č. 12 odpovídali respondenti na otázku, jaké oblasti se týkají kroužky, které navštěvují, pokud v předchozí otázce označili odpověď ano. Respondenti měli na výběr ze 4 možností – hudební, taneční, výtvarné nebo jiné. Nejvíce dětí české národnosti (42) označilo oblast výtvarnou, dále oblast hudební (39), taneční (9) a 20 dětí označilo poslední možnost – jiné. Nejvíce zastoupení získal sportovní kroužek (16), poté přírodovědný kroužek (3) a kroužek dobrovolných hasičů (1). Oproti tomu nejvíce romských dětí označilo kroužek hudební (15), poté taneční (8), jiný (5) a výtvarný (2). Všechny odpovědi označené jako jiné kroužky, patřily do oblasti sportovní. V podkapitole 4.3 je uvedeno, že jsou romské děti velmi hudebně a pohybově nadány. Mají talent malovat, vyřezávat ze dřeva, modelovat atd. V dnešní době existuje mnoho komunitních center a center volného času, kde mohou Romové svůj talent využít. Tato otázka toto tvrzení potvrzuje tím, že romské děti navštěvují nejčastěji hudební a taneční kroužky.

Otázka č. 13 – Pokud ne, proč?

Tabulka č. 12 – Důvody, proč respondenti nenavštěvují zájmové kroužky.

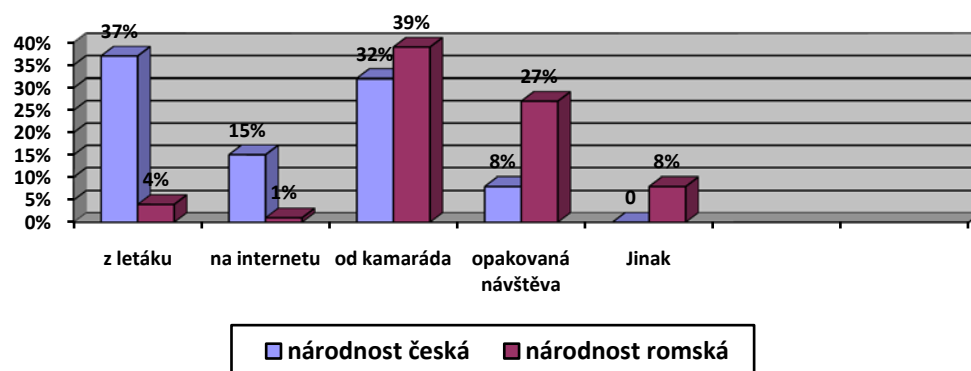
Důvody, proč respondenti nenavštěvují zájmové kroužky	Národnost česká		Národnost romská		Četnost		Kumulativní četnost	
	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %
Nemám nadání	0	0	0	0	0	0	0	0
S nabídkou jsem nebyl/a seznámen/a.	4	4	7	7	11	11	11	11
Finanční důvody	2	2	14	14	16	16	27	27
Celkem	6	6	21	21	27	27		

Otázka č. 13 byla uzavřená a na výběr byly tři možnosti. Nejvíce dětí označilo finanční důvody, kromě dvou neromských dětí, označily tuto odpověď převážně děti romské (14). Následovala odpověď, že děti nebyly s nabídkou seznámeny (4 děti neromské a 7 dětí romských). Odpověď, že nemá nadání, neoznačil žádný z respondentů. Kroužky jsou víceméně většinou za poplatek, další finance musí být vynakládány např. za dojíždění a za pomůcky. Romské rodiny jsou převážně vícedětné, a jejich příjmy jsou v podstatě pouze sociální dávky, proto jejich finanční situace neumožňuje navštěvování zájmových kroužků.

Otázka č. 14 – Jak jsi se dozvěděl/a o nabídce volnočasových aktivit (kroužků) pro rok 2011/2012?

Tabulka č. 13 – Informovanost

Informovanost	Národnost česká		Národnost romská		Četnost		Kumulativní četnost	
	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %
Z letáku	37	37	4	4	41	41	41	41
Na internetu	15	15	1	1	16	16	57	57
Od kamaráda	32	32	39	39	71	71	128	128
Již jsem kroužek navštěvoval/a	8	8	27	27	35	35	163	163
Jinak	0	0	8	8	8	8	171	171
Celkem	92	92	79	79	171	171		

Graf č. 9 - Informovanost

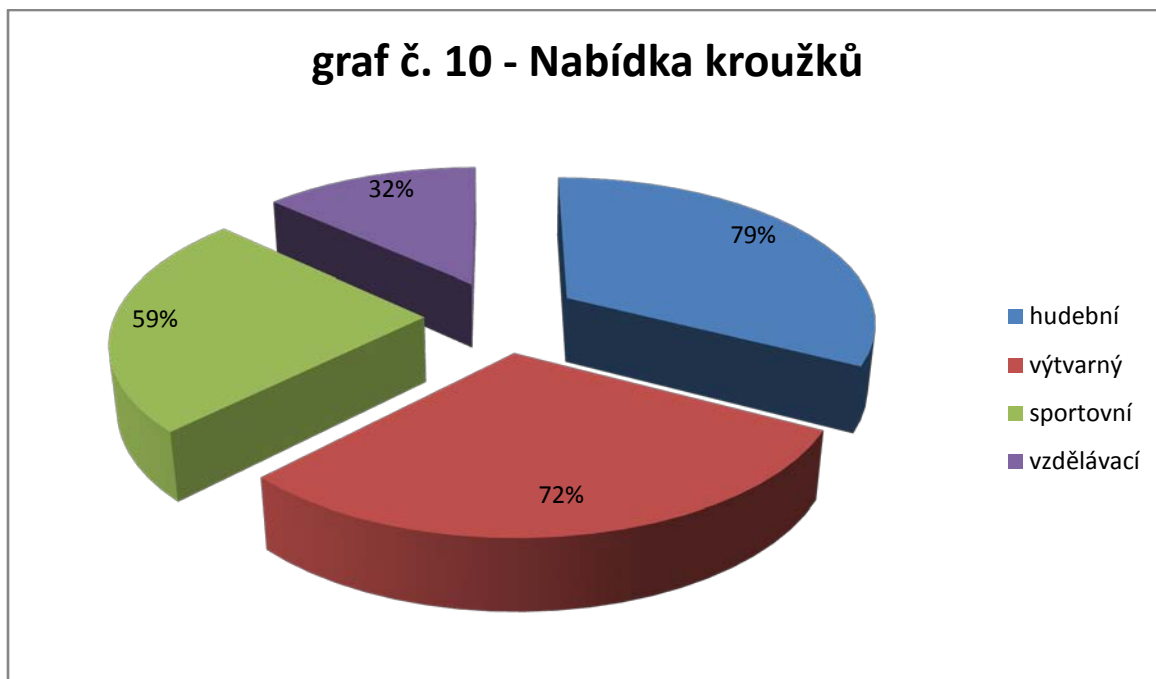
Otázka č. 14 zjišťovala informovanost respondentů o nabídce zájmových kroužků. Nejvíce děti české národnosti označilo odpověď z letáku (37), následovala odpověď od kamaráda (32), poté odpověď na internetu (15) a 8 dětí uvedlo, že kroužek již navštěvovalo. Letáky našly děti převážně ve škole. Romské děti označily nejvíce odpovědi od kamaráda (39), 27 dětí již kroužek navštěvovalo, 8 uvedlo odpověď jinak, 4 děti z letáku a jeden našel nabídku na internetu. Respondenti, kteří uvedli odpověď jinak, napsali, že jim o zájmových kroužcích pověděl terénní pracovník, který navštěvuje jejich rodinu.

Otázka č. 15 – Jaké kroužky jsou v nabídce?

Tabulka č. 14 – Nabídka kroužků

Nabídka kroužků	Četnost		Kumulativní četnost	
	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %
hudební	79	79	79	79
výtvarný	72	72	151	151
sportovní	59	59	210	210
vzdělávací	32	32	242	242
Celkem	242	242		

Graf č. 10 – Nabídka kroužků

Odpovědi na otázku č. 15 Jaké kroužky jsou v nabídce, respondenti vypisovali. V tabulce i grafu jsou uvedeny 4 oblasti, a to hudební, výtvarná, sportovní a vzdělávací. Respondenti uváděli více odpovědí a ty byly rozděleny do oblastí podle kategorií. Např. pod oblast hudební byly zařazeny odpovědi: hrají na hudební nástroj, zpívám ve sboru atp., pod oblast výtvarnou šikulky, keramika, kreslení atp., pod oblast sportovní tréninky fotbalu, atletika atp. a pod oblast vzdělávání matematický kroužek, přírodovědný kroužek atp. Nejvíce odpovědí patřilo do oblasti hudební (79), téměř stejně odpovědi získala oblast výtvarná (72), oblast sportovní dostala 59 odpovědí a nejméně 32 oblast sportovní.

Otázka č. 16 – Zajišťuje vaše škola nějaké kroužky?

Tabulka č. 15 – Školní kroužky

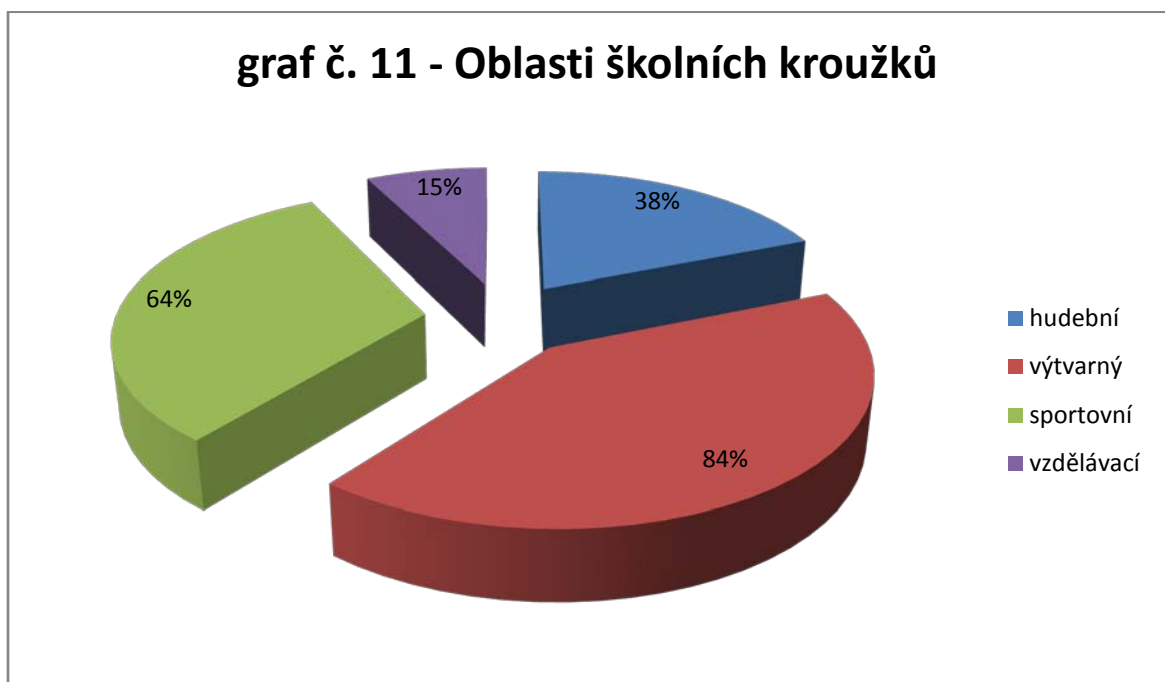
Školní kroužky	Ano		Ne		Četnost		Kumulativní četnost	
	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %
ZŠ	49	49	0	0	49	49	49	49
ZŠ praktická	27	27	0	0	27	27	76	76
SOU	9	9	6	6	15	15	91	91
SOU s maturitou	5	5	3	3	8	8	99	99
Celkem	90	90	9	9	99	99		

Dle odpovědí na otázku č. 16 Zajišťuje vaše škola nějaké kroužky je patrné, že nejvíce zájmových kroužků zajišťují základní školy (49), základní školy praktické zajišťují kroužky ve 27 případech, střední odborná učiliště v 9 případech a střední školy v 5 případech. Je zjevné, že děti navštěvující základní školu mají v této oblasti více příležitostí.

Otázka č. 17 – Pokud ano, jaké?

Tabulka č. 16 – Oblasti školních kroužků

Školní kroužky	Četnost		Kumulativní četnost	
	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %
hudební	38	38	38	38
výtvarný	84	84	122	122
sportovní	64	64	186	186
vzdělávací	15	15	201	201
Celkem	201	201		

Graf č. 11 – Oblasti školních kroužků

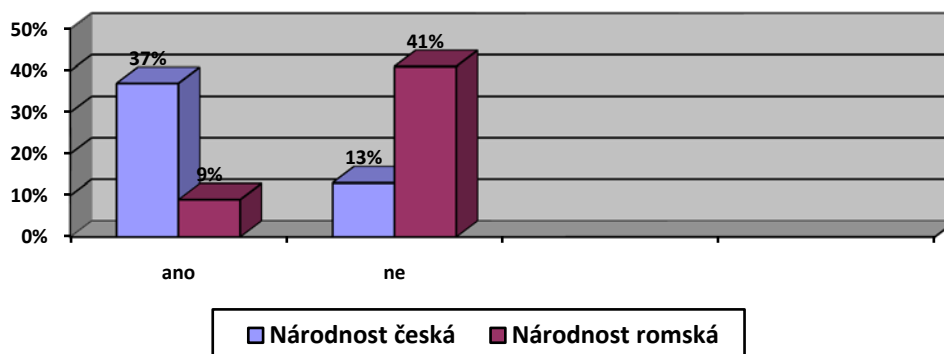
V otázce č. 17 vypisovali respondenti odpovědi, které byly rozděleny do zájmových oblastí stejně jako v otázce č. 15. Školy nejčastěji zajišťují kroužky v oblasti výtvarné (84), kam patřila keramika, praktické práce, šikovné ruce atp. Dále následuje oblast sportovní (64),

kam spadali sportovní tréninky, tanec apod., oblast hudební (38) – sborový zpěv, hra na hudební nástroje apod. a oblast vzdělávací (15) - matematické kroužky, přírodovědní kroužky, kroužek zaměřený na vesmír apod.

Otázka č. 18 – Navštěvuješ kroužky, které zajišťuje vaše škola?

Tabulka č. 17 – Návštěva školních kroužků

Návštěva školních kroužků	Národnost česká		Národnost romská		Četnost		Kumulativní četnost	
	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %
Ano	37	37	9	9	46	46	46	46
Ne	13	13	41	41	54	54	100	100
Celkem	50	50	50	50	100	100		

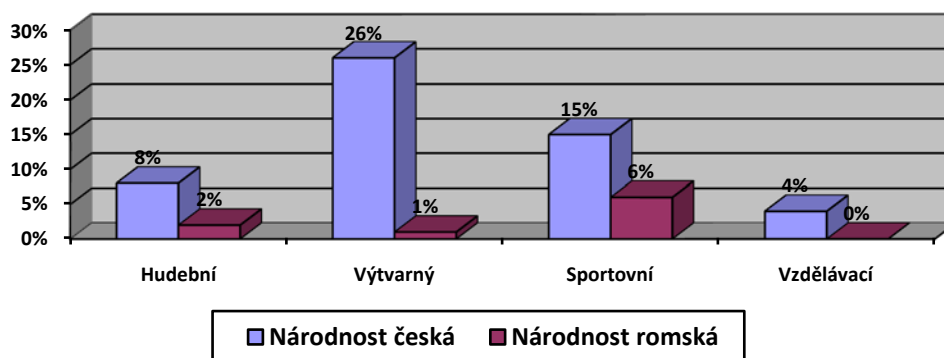
Graf č. 12 – Návštěva školních kroužků

Otázka č. 18 byla opět uzavřená. Respondenti označili odpověď ano – ne na otázku, zda navštěvují kroužky, jež zajišťuje jejich škola. Z tabulky a grafu vyplývá, že děti české národnosti navštěvují školní zájmové kroužky v počtu 37, zbytek dětí (13) označil odpověď ne. Romské děti naopak nejvíce označily odpověď ne (41) a pouze 9 dětí odpovědělo kladně. Na rozdíl od otázky č. 11, kdy romské děti označily téměř stejně odpovědi ano i ne, v této otázce označily výrazně více odpovědi ne. Romské děti často do školy nedocházejí, a proto je patrný i rozdíl mezi návštěvou kroužků, které škola neorganizuje a které ano.

Otázka č. 19 – Pokud ano, napiš který.

Tabulka č. 18 – Školní kroužky navštěvované respondenty

Školní kroužky navštěvované respondenty.	Národnost česká		Národnost romská		Četnost		Kumulativní četnost	
	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %
Hudební	8	8	2	2	10	10	10	10
Výtvarný	26	26	1	1	27	27	37	37
Sportovní	15	15	6	6	21	21	58	58
Vzdělávací	4	4	0	0	4	4	62	62
Celkem	53	53	9	9	62	62		

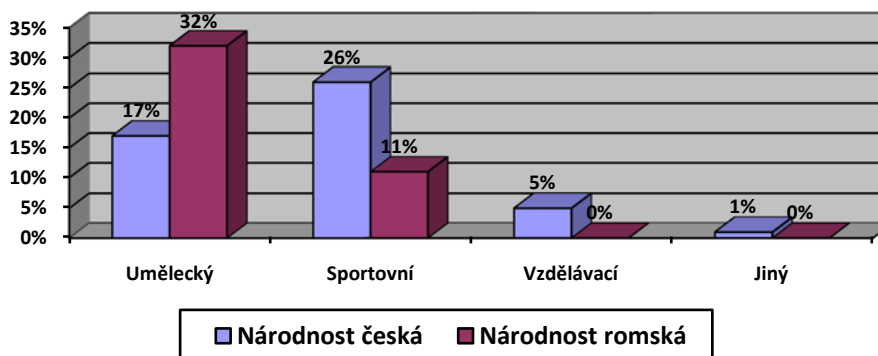
Graf č. 13 – Školní kroužky navštěvované respondenty

V otázce č. 19 měly děti dopsat, jaký navštěvují kroužek, který zajišťuje škola. U dětí české národnosti opět, stejně jako v otázce č. 12 vyhrála odpověď výtvarný kroužek (26), následovala oblast sportovní (15), hudební (8) a vzdělávací (4). Nejvíce dětí romských napsalo odpověď patřící do oblasti sportovní (6), kde převažoval tanec a trénink fotbalu, poté hudební oblast (2) a oblast výtvarnou (1). Oblast vzdělávací nenapsal žádný respondent.

Otázka č. 20 – Napiš, jaký kroužek bys rád navštěvoval/a, pokud bys měl/a možnost.

Tabulka č. 19 – Možnost výběru kroužků

Možnost výběru kroužků	Národnost česká		Národnost romská		Četnost		Kumulativní četnost	
	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %	AČ	RČ v %
Umělecký	17	17	32	32	49	49	49	49
Sportovní	26	26	11	11	37	37	86	86
Vzdělávací	5	5	0	0	5	5	91	91
Jiný	1	1	0	0	1	1	92	92
Celkem	49	49	43	43	92	92		

Graf č. 14 – Možnost výběru kroužků

V poslední otázce měly děti vypsát, jaký kroužek by chtěly navštěvovat. Otázku zodpovědělo 49 dětí české národnosti a 43 dětí národnosti romské. Nejvíce dětí české národnosti (26) napsalo odpověď spadající do kategorie sportovní, a to např. břišní tance, zumbu, jízdu na koni a tréninky florbalu. Do kategorie umělecké (17) napsaly např. keramiku, pletení z proutí, fotografování a kreslení. Do kategorie vzdělávací (5) např. přírodovědný kroužek, astrologii a do kategorie jiné (1) modelační. Děti romské národnosti napsaly pouze dvě kategorie a to uměleckou (32) např. tanec, zpěv, vyřezávání apod. a kategorii sportovní (11) např. fotbal. Výběr kroužků romských dětí koresponduje s podkapitolou 4.3, kde je uvedeno, že tyto děti mají veliké hudební a pohybové nadání.

9 Ověření předpokladů

1. předpoklad: *Lze předpokládat, že se ve svém volném čase kroužkům více věnují děti neromské, než děti romské*

Ověření předpokladu: Předpoklad byl potvrzen. Jak je patrné z tabulky č. 10 a grafu č. 7 Návštěva zájmových kroužků, odpovědělo 44% dětí české národnosti, že navštěvují zájmové kroužky, zatímco děti romské národnosti odpovědělo kladně pouze 29%. Stejně tak v otázce č. 18 Navštěvuješ kroužky, které zajišťuje vaše škola, odpovědělo kladně 39% neromských dětí. Romských dětí bylo dokonce pouze 9%.

2. předpoklad: *Lze předpokládat, že se děti romské více scházejí s kamarády.*

Ověření předpokladu: Předpoklad byl sice také potvrzen, jak vyplývá z tabulky č. 5 a grafu č. 4 Náplň volného času, ale rozdíl mezi kladnými odpověďmi dětí české národnosti a dětí romské národnosti byl velmi malý. Děti neromské národnosti bylo 41%, děti národnosti romské 49%. Z otázek č. 6 Chodíš během školního týdne s kamarády ven a 7 Pokud ano, napiš stručně, kde se scházíte a co společně podnikáte je navíc patrné, že romské děti tráví většinou čas venku (42%) na rozdíl od dětí neromských, kterých tráví čas venku pouze 24%.

3. předpoklad: *Lze předpokládat, že důvodem pro to, proč se romské děti nevěnují kroužkům tolik, jako děti neromské budou finanční důvody.*

Ověření předpokladu: V tomto případě byl předpoklad také potvrzen. Lze to vyvodit z tabulky č. 12 Důvody, proč respondenti nenavštěvují zájmové kroužky, kde 14% romských dětí uvedlo nedostatek financí, jako důvod proč nenavštěvují zájmové kroužky. Děti neromských bylo oproti tomu pouze 2%.

4. předpoklad: *Lze předpokládat, že děti romské budou méně seznámeny s nabídkou kroužků.*

Ověření předpokladu: I tento předpoklad byl potvrzen. Jak vyplývá z tabulky č. 12 Důvody, proč respondenti nenavštěvují zájmové kroužky, uvedlo 7% dětí romské národnosti, že nebyly seznámeny s nabídkou zájmových kroužků. Oproti tomu děti národnosti české byla pouze 4%.

10 Závěr

Cílem bakalářské práce bylo porovnat volnočasové aktivity romských a neromských dětí v Libereckém kraji, zjistit, jak často a jak aktivně romské děti využívají nabídek organizací nabízejících zajištění využití volného času, jak jsou do volnočasových aktivit zapojeny základní školy, jak se promítá tradice a kultura do volnočasových aktivit a jaký význam přikládají volnočasovým aktivitám.

Teoretická část se zabývá Romy a to jak dějinami, tak charakteristikou tohoto etnika a volným časem, jeho funkcí pro člověka, vývojem a volnočasovými aktivitami romských dětí a mládeže. Kapitola 2 Dějiny, je rozdělena na pět podkapitol, podle důležitých mezníků života romského etnika. Začíná jejich příchodem do Evropy a končí životem ve 20. století. Následující třetí kapitola Charakteristika romského etnika popisuje romské manželství, rodinu a blíže přibližuje romské dítě. V první, teoretické části, která je čerpáno z naší i zahraniční literatury.

Ve druhé části, která je věnována průzkumu pomocí dotazníkového šetření, jsou odpovědi na stanovené cíle a předpoklady bakalářské práce. V dotazníkovém šetření byly také otázky, které se nevztahovaly k předpokladům, ale měly přiblížit a upřesnit informace o využití volného času u respondentů tohoto průzkumu.

Ve vstupní části dotazníku byly získány základní informace o respondentech. Z analýzy této části dotazníku lze konstatovat, že více spolupracovali dívky. Nejčastěji zastoupenou věkovou skupinou byli respondenti ve věku 10 – 12 let a s tímto údajem korespondovala i nejčastěji zastoupená škola, a to škola základní. Následující otázky se již zaměřovaly na volný čas respondentů, kdy odpovídali formou otevřených i uzavřených odpovědí.

Z celé práce vyplývá, že zájmové kroužky více využívají děti a mládež české národnosti. Je to dáno finanční situací romského etnika, jejich negativního přístupu ke škole a povinnostem a celkovému způsobu života. V minulosti žili Romové ve skupinách, kočovným způsobem života. V průběhu uplynulých let proběhla snaha o začlenění Romů do společnosti, byly jim přiděleny panelové byty a rodiny byly mnohokrát rozděleny. Děti přišly o možnost učení se od prarodičů a romské tradice a kultura začaly upadávat. Dnešní zájmové kroužky mají sice v nabídce hudební, taneční a jiné obory, ty ale nemají s romskou tradicí a kulturou pramálo společného. Romské děti a vůbec celé etnikum má velké nadání v oblasti hudební, mají smysl pro rytmus a pro umění. V příloze 2 je vypsáno několik organizací, které nabízejí

využití volného času přímo pro tyto děti. Kroužky vedou většinou romští lektoři, a jsou psány „na míru“ romským dětem. Důležité je to, jak jsou dětem nabízeny a jak je děti využívají.

Předložená bakalářská práce by mohla sloužit jako informace nejen pro lidi pracující v pomáhajících profesích, ale také pro širokou veřejnost. Velkým problémem je léty zakořeněná neochota lidí české národnosti přijímat romské etnikum. Češi živost a talent romských dětí označují za nevychovanost a zlobení. Proto je důležité seznamovat širokou veřejnost s talentem těchto lidí, s tím co umějí a s tím, že ne vše je vina jejich. Pozitivní přístup by měl převážit nad negativním.

11 Návrh opatření

Při koncipování školního i mimoškolního vzdělání i výchovy dětí romského původu je třeba brát v úvahu znak romského etnika. Způsob života romského obyvatelstva se podstatně odlišuje od norem naší společnosti. Tato odlišnost se projevuje negativně, a to např. v bydlení, v poměru k práci, v rodinném životě, v hygieně, ve výchově dětí a v občanském soužití. Proto také dochází k napětí mezi českým obyvatelstvem a obyvateli romského původu. V průběhu historie žili Romové ve společnosti jako její nejnižší sociální složka, což znamenalo schopnost většiny romských rodin plně se vyrovnat se společenskou úrovní ostatního obyvatelstva.

Základním požadavkem perspektivního řešení je vytvořit pro romské obyvatelstvo optimální podmínky v oblasti ekonomicko-sociální (trvalé zaměstnání, byty apod.), hygienické, kulturní i pedagogické. Je potřeba odstranit vlivy působící negativně na rozvoj mladé romské generace. Škola sama tu nestačí. Složitost převýchovy mladé generace vylučuje možnost, že by úlohu mohl zvládnout jeden resort, školský, bez koordinace s ministerstvy vnitra, zdravotnictví, práce a sociálních věcí a kultury. Obce, městské úřady a jejich orgány by měly vedle péče o organizaci a provoz vlastních školských a výchovných zařízení vytvářet předpoklady pro celkovou příznivou výchovnou situaci v romských rodinách a v obcích s romským obyvatelstvem. Další úkoly úřadů při vytváření celkové výchovně vzdělávací situace se týkají soustavné sociální práce v romských rodinách. Její nedostatek je velmi citelný. Je způsoben zejména malou aktivitou nebo malou iniciativou úřadů, ale i nedostatkem kvalitních terénních sociálních pracovníků. Je potřeba, aby byla zaváděna funkce sociálního pracovníka pro péči o romské obyvatelstvo, který by podle potřeb svého obvodu vedle skupinové práce s Romy organizoval i práci příslušných státních orgánů a institucí a společenských organizací na sociální a kulturní práci. Nemohou ji v plné míře zastat členové dobrovolných organizací svými většinou jednorázovými zásahy. Jednou z forem propagace jsou besedy s romskými rodiči a využití hromadných sdělovacích prostředků.

Je nutné mnohem soustavněji pracovat s rodinou dětí romských než v případech dětí neromských. Je třeba volit různé formy spolupráce s rodinou (včetně četných individuálních setkání a rozhovorů) a snažit se při nich využít specifických rysů a postojů romských matek. Zejména je třeba vyzdvihnout všechny pozitivní výsledky a přednosti romských dětí (hudební nadání, smysl pro rytmus, pohybová pohotovost apod.), a tak získat důvěru rodičů jejich zájem o trvalou spolupráci. Negativní sdělení je třeba sdělovat rodičům velmi taktně.

V žádném případě nelze podlehnout jakýmkoli předsudkům vůči romským dětem a jejich rodičům.

Forma zájmových činností, jimž se romské děti věnují, je do značné míry podmíněna nabídkou školy či existencí klubu v jejím okolí. Významnou úlohu by mohli sehrát tělovýchovné jednoty získáváním romských dětí pro pravidelnou tělesnou výchovu, sportovní kluby a jejich příslušníci tím, že by umožňovaly romským dětem účastnit se činnosti sportovních družstev, poskytovaly romským dětem své prostory pro sportovní a tělovýchovnou činnost, že by trenéři a funkcionáři klubů pomáhali rozvoji tělovýchovných a sportovních zájmů dětí jako dobrovolní instruktoři apod.

Není téměř společenské organizace a instituce, která by nemohla přispět buď přímo svou činností, nebo pomocí svých členů školním družinám, klubům apod. v práci s romskými dětmi. Je však třeba s významem této práce seznámit veřejnost a získat pro ni dobrovolné pracovníky příslušných institucí a organizací.

Mezi doporučené oblasti podpory patří **aktivity zaměřené na zlepšení prospěchu romských dětí**. Vzhledem k tomu, že hlavní problematické momenty ve vzdělávacích drahách romských dětí jsou přechod z 1. ročníku do 2. ročníku (v důsledku nepřipravenosti na zahájení školní docházky), přechod z 3. ročníku do 4. ročníku (v důsledku obtíží s vyrovnáváním se se složitějším učivem), přechod z 6. ročníku do 7. ročníku (v důsledku nezvládnutí přechodu na druhý stupeň) a nástup ke studiu na střední škole patří do aktivit zaměřených na zlepšení prospěchu romských dětí jejich systematické doučování a příprava na vyučování. U romských dětí v mladším školním věku (6-10 let) jsou důležité aktivity zaměřené na zlepšení porozumění romských dětí českému jazyku a rozšíření slovní zásoby. U všech romských dětí školou povinných je potřeba naplno využívat tvorbu interaktivních výukových nástrojů a metodik zaměřených specificky na romské děti a aktivity kladoucí důraz na propojení učiva s běžnými životními situacemi.

Další doporučenými oblastmi jsou:

- **aktivity zaměřené na smysluplné trávení volného času**, kam patří volnočasové aktivity využívající neformálních metod vzdělávání, rozvíjení počítačové gramotnosti, aktivity zaměřené na rozšíření obzorů např. poznávací výlety, příměstské tábory apod.

- **aktivity zaměřené na zvýšení motivace romských rodičů k podpoře svých dětí v získávání vzdělávání** - intervence v rodinách s cílem zvýšení zájmu o vzdělávání dětí,

- **aktivity připravující romské děti na přechod na středoškolské studium** - včasné

vyhledávání talentů a jejich cílená podpora, aktivity zaměřené na praktické poznávání jednotlivých profesí např. exkurze na různá pracoviště,

- **Aktivity zaměřené na zlepšení vnímání potřeby integrace romských dětí a mládeže českou společností na lokální úrovni** – besedy, pozvání na romské akce,
- **Systémové aktivity** - vytvoření komunitního plánu vzdělávacích služeb v obci, na jejímž území žije romské obyvatelstvo.

Seznam použitých zdrojů

BAKALÁŘ, Petr. *Psychologie Romů*. 1. vyd. Praha: Votobia, 2001. ISBN 80-7220-180-8

DAVIDOVÁ, Eva. *Romano drom = Cesty Romů 1945-1990 : změny v postavení a způsobu života Romů v Čechách, na Moravě a na Slovensku*. 2. přeprac. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004. ISBN 80-244-0524-5

FARNÍ CHARITA ČESKÁ LÍPA. *Klub koule* [online]. [cit. 8.11.2011] Dostupné z internetu : <http://www.fchcl.cz/vyhledavani-v-adresari/?s=klub-koule>

HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5

JABONEC NAD NISOU. *Prostory – Občanské sdružení*. [online]. [cit. 8.11.2011] Dostupné z internetu :

<http://www.mestojablonec.cz/redakce/index.php?clanek=2636&lanG=cs&slozka=2409&detaildb=189>

LACKOVÁ, Elena. *Narodila jsem se pod šťastnou hvězdou*. 2. vyd. Praha: Triáda, 2002. ISBN 80-86138-47-X

LIBERECKÉ ROMSKÉ SDRUŽENÍ. *Nízkoprahová komunitní centra*. [online]. [cit. 8.11.2011]. Dostupné z internetu: <http://lrs.cz/komunitni-centrum/informace.php>

NÁRODNÍ INSTITUT DĚTÍ A MLÁDEŽE. *Neformální vzdělávání*. [online]. [cit. 13.7.2012]. Dostupné z internetu: <http://www.nidm.cz/neformalni-vzdelavani/volny-cas/svc/vybrane-legislativni-otazky>

NEČAS, Ctibor. *Holocaust českých Romů*. 1. vyd. Praha: Prostor, 1999. ISBN 80-7260-022-2

NEČAS, Ctibor. *Romové v České republice včera a dnes*. 2. dopl. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 1993. ISBN 80-7067-310-9

PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-295-5

PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova – teorie, praxe, výzkum*. 1. vyd. Praha: ISV, 2001. ISBN 80-85866-72-2

ROMEACZ. *Sčítání lidu* [online]. [cit. 8.12.2010] Dostupné z internetu: URL: <<http://www.romea.cz/cz/zpravy/scitani-lidu-k-romske-narodnosti-se-prihlasilo-o-dva-tisice-lidi-vice-nez-pred-deseti-lety>>

ROMOVÉ.RÁDIO. *Romové v České republice – Historie Romů na území České republiky* [online]. [cit. 8.12.2010] Dostupné z internetu: <<http://romove.radio.cz/cz/clanek/18785>>

ROMOVÉ.RÁDIO. *Romové v České republice – Romská rodina* [online]. [cit. 8.12.2010] Dostupné z internetu: URL: <<http://romove.radio.cz/cz/clanek/18387>>

ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme - jde o to jak*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-250-5

SOCIOKLUB. *Romové v České republice*. 1. vyd. Praha: Sociopress, 1999. ISBN 80-902260-7-8

ŠOTOLOVÁ, Eva. *Vzdělávání Romů*. 2. vyd. Praha: Grada, 2001. ISBN 80-247-0277-0

TILIA, Česká společnost pomoci dětem. *Projekt Dítě v nesnázi* [online]. [cit. 8.11.2011] Dostupné z internetu : <<http://www.volny.cz/cspdtilia/ditevnesnazi.htm>>

VZDĚLÁVACÍ INSTITUT. *Dějiny* [online]. [cit. 8.11.2011]. Dostupné na internetu: <<http://www.vzdelavaciinstitut.com/fines/index.php?option=comcontent&id=50&Itemid=57>>

WIKIPEDIA.ORG. *Romové* [online]. [cit. 8.12.2010]. Dostupné na internetu: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Romov%C3%A9#D.C4.9Bjiny>>

Seznam příloh

Příloha 1 – Dotazník – viz text na s. 23

Příloha 2 – Společnosti pro sociální integraci, prevenci a volný čas dětí v Libereckém kraji

Dotazník

- 1) Pohlaví: Chlapec   Dívka
- 2) Jaké jsi národnosti? .....
- 3) Kolik je ti let? .....
- 4) Do jaké chodíš školy?
- a) Základní škola
  - b) Základní škola praktická
  - c) Střední odborné učiliště
  - d) Střední odborná škola s maturitou
  - e) Nechodím do školy
- 5) Co děláš ve svém volném čase, když přijdeš ze školy domů? (lze označit i více odpovědí)
- a) Sleduji televizi
  - b) Trávím čas s kamarády
  - c) Hraji hry na počítači
  - d) Pomáhám doma rodičům
  - e) Věnuji se kroužkům
  - e) Jiná možnost
- .....
- 6) Chodíš během školního týdne s kamarády ven?   Ano   Ne
- 7) Pokud ano, napiš stručně, kde se scházíte a co společně podnikáte.
- .....
- .....
- 8) Popiš stručně, co většinou děláš během běžného všedního dne
- Ráno .....
- Dopoledne .....
- Odpoledne .....
- Večer .....
- Noc .....
- 9) Využíváš internet?   Ano   Ne
- 10) Pokud ano, k jakým účelům?
- a) Hraní her
  - b) Ke studijním účelům
  - c) Sledování seriálů, filmů
  - d) Stahování hudby
  - e) Chatování (icq, skype), jiný druh komunikace

- f) Jiný – vypiš .....
- 11) Navštěvuješ nějaké kroužky?   Ano   Ne
- 12) Pokud ano, v jaké oblasti?
- a) Hudební
  - b) Taneční
  - c) Výtvarné
  - d) Jiné - vypiš.....
- 13) Pokud ne, proč?
- a) Nemám nadání
  - b) S nabídkou jsem nebyl(a) seznámen(a)
  - c) Finanční důvody
- 14) Jak jsi se dozvěděl(a) o nabídce volnočasových aktivit (kroužků) pro rok 2011/2012?
- a) Z letáku
  - b) Na internetu
  - d) Od kamaráda
  - e) Již jsem kroužek navštěvoval(a)
  - f) Jinak – vypiš .....
- 15) Jaké kroužky jsou v nabídce? .....
- 16) Zajišťuje vaše škola nějaké kroužky?   Ano   Ne
- 17) Pokud ano, napiš jaké .....
- 18) Navštěvuješ kroužky, které zajišťuje vaše škola?
- Ano   Ne
- 19) Pokud ano, napiš který .....
- 20) Napiš jaký kroužek bys rád(a) navštěvoval(a), pokud bys měl(a) možnost
- .....

Společnosti pro sociální integraci, prevenci a volný čas dětí v Libereckém kraji

V České republice existuje několik stovek občanských sdružení dětí a mládeže, tělovýchovných a sportovních spolků a dalších sdružení pracujících s dětmi a mládeží. Vyrůstá podíl církve, prostřednictvím které se děti a mládež zapojují i do společensky prospěšných aktivit. Činnost nestátních subjektů je podporována zejména finančními granty státních institucí.

Česká společnost pomoci dětem TILIA

Kontakt: Na výsluní 2628, 470 06 Česká Lípa 6

Email: cspdtilia@atlas.cz, cspdtilia@volny.cz

Telefon: 606 100 867

Česká společnost pomoci dětem Tilia se sídlem v České Lípě přispívá k aktivní pomoci dětem, které se ocitly ve zvláště náročných životních podmínkách, k rozvoji náhradní rodinné péče a k eliminování působení sociálně patologických jevů na děti a mládež. Upozorňuje státní orgány na problémy a nedostatky v oblasti sociálně-právní ochrany dětí a mládeže, podílí se na preventivních aktivitách, legislativních iniciativách a na základním sociálně-právním poradenství. Snaží se o organizování společenských, kulturních, osvětových, relaxačních či jiných akcí v souladu se svým posláním.

Základem práce skupiny jsou pravidelné schůzky. Vedle různých sportovních, výtvarných a rukodělných aktivit jsou tu rozmanité soutěže a hry, rozhovory a besedy o zdravém stylu života, mezilidských vztazích, soužití v rodině, školních výsledcích včetně kontroly žákovských knížek, monotematické schůzky (např. ekologická tematika, Den země, vánoční tradice) aj. Velký ohlas mají turistické pochody, besedy (např. s nejlepším českým okruhovým automobilovým závodníkem Tomášem Engem), návštěvy specializovaných zařízení (mj. K-centrum, Okresní muzeum), noční výsadky anebo noční zimní českolipské bloudění s přespáním v klubovně, Den s policií, účast na běhu Terryho Foxe, výlety (např. tajemný a magický hrad Houska, královský hrad Bezděz, Pražský hrad, Lemberk, Střekov, Ploskovice, skalní hrad Sloup v Čechách, ZOO Praha, Liberec, Děčín a Ústí nad Labem), celoměstské oslavy svátku dětí v areálu Speciálních škol Radost, tradiční zájezdy do Prahy

(mj. společně s dětmi z Dětského domova v České Lípě), obdobně návštěvy plaveckého sportovního areálu s tobogány v Děčíně a Liberci, filmová představení v kině Crystal atd. Velmi úspěšné byly četné psychodiagnostické víkendové pobyty o velikonočních a podzimních prázdninách a to zejména v Dolním Prysku u Kamenického Šenova, dále v Českém Šumburku u Tanvaldu, Bukovině u Čisté (společně se skupinou z Jedličkova ústavu), Bušínově-Bozěňově, v Bedřichově, ve Stráži pod Ralskem. Vyvrcholením práce skupiny je každoroční účast na letním integrovaném táboře.²²

Farní charita Česká Lípa

Kontakt: Dubická 992, Česká Lípa, 470 01

Email: reditelna@fchl.cz

Telefon: 487 829 871, 487 829 870, 775 600 532

Farní charita Česká Lípa je samostatnou církevní právnickou osobou dle Kodexu kanonického práva a součástí římskokatolické církve. Byla založena litoměřickým diecézním biskupem dne 1. března 1999 s vlastní právní subjektivitou. Spadá pod Diecézní charitu Litoměřice, je členem Charity České republiky a mezinárodní organizace CARITAS. Řídí ji její ředitelka, poradními orgány jsou rada Farní charity a ekonomická rada Farní charity, přímým nadřízeným je ředitelka Diecézní charity Litoměřice.

Posláním Farní charity Česká Lípa je pomoc potřebným a trpícím ve smyslu učení církve, podle vzoru Ježíše Krista, a to bez ohledu na jejich vyznání, rasu nebo národnost.

Organizace svou činnost a praktické poznatky konzultuje na pravidelných kolegiích s projekty, které mají společné zaměření a které se konají v rámci Charity České republiky.

Farní charita Česká Lípa je neziskovou organizací, která je financována z dotací MPSV, MV ČR, z Projektu IP-1 – Služby sociální prevence v Libereckém kraji, Krajským úřadem Libereckého kraje, městem Česká Lípa, Úřadem práce Česká Lípa, různými nadacemi a sponzorskými dary od regionálních firem a drobných dárců.

Činnosti: kontaktní práce, informační servis, poradenství, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, případová práce, sociálně terapeutické činnosti, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí, situační

---

²² URL: <<http://www.volny.cz/cspdtilia/ditevnesnazi.htm>> [cit. 8.11.2011]

intervence, pomoc v krizi, preventivní programy, výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti.²³

Liberecké romské sdružení

Kontakt: 1. máje 97/25, 460 01 Liberec 3

Email: lrs@lrs.cz

Telefon: 485 107 003

Posláním LRS je aktivně se podílet na životě své komunity. Podpora nápadů, myšlenek a invencí z řad Romů vedou ke zlepšení sociálních a životních podmínek potřebných romských rodin. LRS vychází ze skutečnosti, že Romové jsou a již navždy zůstanou neoddělitelnou součástí střední Evropy, tedy i ČR. Základním nepříznivým faktorem ovlivňujícím postavení Romů ve státě je nerovnost sociální, vzdělanostní, kulturní a ekonomická, kterou aktivitami naší organizace chceme vyrovnávat. Činností LRS působí na romské občany v upevňování základních sociálních, kulturních a společenských návyků. Reaguje především na základní problémy v oblasti výchovy a vzdělávání, volného času, nezaměstnanosti, sociálně patologických jevů a občanské angažovanosti.

Svojí činností se snaží nejen posilovat a upevňovat pozitivní aspekty romské identity u samotných Romů, ale také vyvíjet aktivity k lepší informovanosti širší veřejnosti o romské kultuře a historii a přispívat tak k odbourávání předsudků, které ve svém důsledku vedou ke xenofobním postojům u majoritní společnosti. Cílem je také aktivní přispění do romského kulturního fondu a prezentace tradiční i moderní romské kultury a snaha přispět pomocí tohoto prostředku k lepšímu přijetí romské menšiny majoritou.

Posláním nízkoprahového zařízení pro děti a mládež je prostřednictvím sociálních služeb poskytovat ambulantní služby dětem a mládeži ve věku od 6 do 26 let ohroženým společensky nežádoucími jevy. Služba může být poskytována osobám anonymně. Služba je poskytována bezplatně. Službu realizuje Liberecké romské sdružení, občanské sdružení – nezisková organizace.

- Všechny služby jsou poskytovány zdarma.
- Klient může navštěvovat zařízení anonymně, nemusí uvádět svoje jméno.

---

²³ URL: <<http://www.fchcl.cz/vyhledavani-v-adresari/?s=klub-koule>> [cit. 8.11.2011]

- Klient může k nám přijít kdykoli v době provozních hodin. Má právo také kdykoli v průběhu provozních hodin odejít.
- Pravidelná docházka do zařízení není podmínkou pro využívání služby.
- Klient má možnost přicházet s vlastními nápady a ovlivňovat tak program zařízení.
- Klient může podávat návrhy na zlepšení služby i stížnosti.
- Klient musí být informován o tom, jakým způsobem a kde si může stěžovat.
- Zařízení v souladu s vnitřními předpisy a právními normami vztahujícími se k zařízení respektuje přání, názory, postoje a rozhodnutí klientů.
- Poradenství, podpora a pomoc jsou poskytovány s ohledem na zachování lidské důstojnosti a dalších práv a svobod.
- Pomoc a podpora vychází z vlastních přání, potřeb a zájmů klienta, které však musí být v souladu s právními předpisy a pravidly zařízení.
- Pomoc a podpora vedou k aktivnímu zapojení klienta do řešení životní situace, motivují k hledání různých řešení.
- Pomoc a podpora klienta vedou k rozvoji samostatnosti, zodpovědnosti a schopnosti “obejít” se bez služeb zařízení v budoucnosti.
- Zařízení ctí právo klienta na svobodné rozhodování o svém životě, o tom, jak chce problémy řešit.
- Služby poskytují dobře vyškolení pracovníci.
- Služba je poskytována v souladu s platnými zákony, vyhláškami a vnitřními předpisy organizace.

Cílem služby je poskytovat kvalitní a odborné sociální služby, které vycházejí z potřeb dětí a mládeže a vedou je ke zlepšení jejich života. Ve spolupráci s pracovníkem si děti stanoví konkrétní cíl, který chtějí pomocí zařízení dosáhnout. Tento konkrétní cíl se nazývá osobním cílem.

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež jsou poskytovány na základě standardů kvality sociálních služeb, v souladu s právními normami České republiky, Evropské unie a Etickým kodexem sociálních pracovníků, kteří pracovníci LRS přijali a podle nichž ve své práci postupují.

Nejčastější sociální problémy, které s dětmi a mládeží pracovníci řeší:

- Kouření cigaret

- Kouření marihuany
- Užívání lehkých i těžkých drog
- Drobná kriminalita (krádeže v obchodě, apod.)
- Záškoláctví
- Školní neprospěch
- Neoblíbenost v kolektivu
- Šikana
- Špatné hospodaření s penězi
- Chybějící či jinak nevyřízené osobní doklady
- Neochota či jinak nedostatečná komunikace s úřady a institucemi (banky, školy, úřady, policie, aj.)
- Nedostatečné pracovní návyky
- Nedostatečné hygienické návyky
- Nedostatečné či nezdravé sebeprosazování ²⁴

Nabídka aktivit zařízení

Zařízení nabízí volnočasové aktivity pro děti, asi čtyři taneční kroužky - hip-hop, break, romské tance, ale i jednu taneční přípravku pro menší děti. Ústřední aktivitou je romská hudební škola, kde vyučují učitelé z hudební školy, což jsou také Romové. Většinou jde o absolventy konzervatoří. Z hudební školy se pak formují různé kapely např. cimbálovka, jazzová kapela nebo něco hodně moderního. Dále zařízení poskytuje výtvarný kroužek, kroužek romského jazyka, počítačový kroužek, posilovnu, fotbalový kroužek. V zařízení probíhají také různé vzdělávací akce, které má pod patronací výhradně Liberecké romské sdružení.

Prostory o. s.

Kontakt: Revoluční 43, Jablonec nad Nisou 46601

Email: cisar@pro-story.cz

Telefon: 603 497 690

Péče a kvalifikovaná pomoc sociálně potřebným skupinám i jednotlivcům. A to zejména zanedbávaným dětem především z romských rodin. Snaha o zvýšení úrovně sociální kultury a upevnění a vštípení základních morálních, rodinných a společenských hodnot. Snaha o

---

²⁴ URL: <<http://lrs.cz/komunitni-centrum/informace.php>> [cit. 8.11.2011]

zvýšení a zkvalitnění všeobecného i vyššího vzdělání. Nabídka zájmových kroužků pro děti.
25

Komunitní středisko Kontakt Liberec

Kontakt: Palachova 504/7, 460 01 Liberec - Staré Město

Email: <http://www.ksk-liberec.cz>

Cílem volnočasových aktivit je motivace dětí prostřednictvím činností, které jsou pro ně z důvodů nepříznivého sociálního prostředí těžko dostupné a které rozvíjejí jejich schopnosti, motivují je ke vzdělání apod.

Zařízení chce rozvíjet osobnost dětí, jejich sociální dovednosti, zlepšit znalost prostředí, ve kterém žijí, a to prostřednictvím her, návštěvou kulturních akcí, kina, divadla, turistických vycházek, exkurzí apod.

Kontakt se věnuje v rámci volnočasových aktivit dětem a mládeži ve věku 8 -13 let. Mládež starší 14 let se může zapsat do volnočasových aktivit organizace Člověk v tísni, o. p. s.

Zájmové kroužky

- Český jazyk

Tento kroužek je veden formou doučování v rodinách, nabízí dětem možnost zlepšit své znalosti českého jazyka a gramatiky.

- Taneční kroužek Hip – Hop

Velmi oblíbený kroužek tance ve stylu Hip – Hop. Kroužek je určen mládeži od 8 do 13 let.

- Počítačový kroužek

25

URL:<<http://www.mestojablonec.cz/redakce/index.php?clanek=2636&lanG=cs&slozka=2409&detaildb=189&>>
[cit. 8.11.2011]

Děti ve věku 8 až 13 let zde získají základní znalost programů Word, Excel, Internet.

- Taneční kroužek Amare Čhave (tradiční romské tance)

Kroužek tradičních romských tanců pro děti od 8 do 13 let.

- Dovedné ruce

Dovedné ruce je kroužek malování, šití, ručních prací, vaření. Kroužek je určen pro dívky i pro zručné chlapce od 8 do 13 let.

Romský život o. s.

Kontakt: Lomená 401, Liberec 5, 460 05

Činnost sdružení spočívá v přípravě a realizaci projektů charakteru sociálního, výchovně vzdělávacího a kulturního pro cílovou skupinu Romů všech věkových kategorií, občanů ze sociálně znevýhodněného prostředí nebo se speciálními vzdělávacími potřebami a rizikových skupin, získávání finančních prostředků na jejich realizaci od státních i nestátních organizací, sponzorů a členů sdružení.

Dále sdružení působí v oblasti posilování role rodiny prostřednictvím aktivit prevence sociálního vyloučení rodičů pečujících o děti, současně přispívá k všestrannému rozvoji dětí a mladých lidí nejen z hlediska školního vzdělávání, ale i podporou všech potřebných a užitečných aktivit uskutečňovaných v jejich volném čase s cílem předejít problémům a následkům sociálně patologických jevů, případně minimalizuje jejich negativní dopad, včetně dalšího šíření.